

KURAMER

BÜLTEN

Amaç ve İlkeler

Kütüphane ve Arşiv Çalışmaları

Bilim Dalları Çalışmaları

İlmî Toplantı ve Çalıştay Takvimi

Yayın ve Tercüme Faaliyetleri

Kuramer Kütüphane Programı

İnternet Etkinlikleri

Kurum ve Kuruluşlarla Ortak Faaliyetler

Eğitime Destek Faaliyetleri

Kuramer Çalıştayları

Kuramer Konferansları

1

Eylül 2014

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

Yüce Rabbimize sonsuz hamd, Resûl-i Ekrem Muhammed Mustafâ'ya sayısız salât ü selâm olsun.

Kur'ân-ı Kerîm, bizleri yaratıp akıllı ve sorumlu varlıklar olarak dünyaya gönderen Yüce Allah'ın din ve dünya hayatımıza ilişkin muradını ihtiva eder. Son Peygamber Hz. Muhammed'e Cibril aracılığıyla gönderilen bu kitap Peygamber Efendimiz tarafından insanlığa aktarılmış, açıklanmış ve uygulanmış; sonuçta Kur'an hem Sahabe neslinin hem de bugüne kadar bütün müslümanların inaniş ve hayat tarzının ana kaynağını teşkil etmiştir. Kur'an nâzil olduğu dönemde murâd-ı ilâhîyi muhataplarına en anlaşılır biçimde ifade etmiş olması yönüyle açık ve anlaşılır bir kitaptır. Tarih boyunca da müslümanlar hem Kur'an'ın geçmişte nasıl anlaşıldığına hem de kendi dönemlerinin şartları içinde âyetlerden ne gibi mesaj ve sonuçlar çıkarılması gerektiğine yönelik ilmî mesâîlerini yoğun bir biçimde sürdürmüş, dinî gelenegın istikrar içinde gelişimini sağlamada Kur'an'ı ana eksen yapma çağrısı İslâm toplumlarında hep varlığını korumuştur. Ancak belli bir dönemden sonra gelenekte -en azından pratikte- dinî düşünce ve hayatın şekillenmesinde Kur'an'ın böyle bir merkezî rol oynamadığını, mezhep ve meşrep bağılıklarının öne çıkıp beşerî yorumların tarihten kopartılarak mutlak dinî bilgi ve otoriteye dönüşebildiğini ve sonuçta Kur'an'a karşı sorumlulukların şekli bağlarla sınırlı kalabildiğini de görmekteyiz. Böyle olunca bugün biz, İslâm'ın on dört asırlık geçmişinden günümü-

ze intikal eden zengin mirası ve onun yansıttığı tarihî tecrübeyi de göz önüne alarak, hayat çizgimizle Kur'an arasındaki kopukluğu giderme, idrak ve düşüncemizi her safhada Kur'an'la test ederek geliştirme ve bize yönelik murâd-ı ilâhîyi keşfetme çabası içinde olmak zorundayız.

Geçmişte yaşanan sosyal ve fikrî değişimlerin kat kat fazlasının küçük zaman aralıklarına sığıldığı çağımızda, müslümanların Kur'an'ı anlamaya ve hayatlarıyla Kur'an arasında kopmaz bir bağ kurmaya her zamankinden daha fazla ihtiyacı vardır. Kur'an'ın çağımıza ve bize olan mesajını anlamanın yolu elbette Kur'an'ı merkeze alan çok yönlü ilmî araştırmalar yapmaktan, Kur'an üzerinde geniş bir düşünce platformu oluşturmaktan geçer. Kur'an Araştırmaları Merkezi (Kuramer) bu ihtiyaç ve sorumluluğu derinden hissetmenin sonucunda ortaya çıkmış uzun soluklu bir yürüyüşün adıdır. Kuramer, 2012 yılı sonunda İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi bünyesinde Kur'an araştırmaları amacına tahsis edilmiş özel bütçeli bir araştırma merkezi olarak kurulmuştur.

Elinizdeki bülten, Kuramer'in planladığı projeler ve kuruluşundan bu yana bir buçuk yılı aşkın zaman diliminde amacı istikametinde gerçekleştirdiği faaliyetler hakkında özet bir bilgi sunmaktadır. Çalışmalar ilerledikçe yeni bültenlerle sizlere ulaşmaya devam edeceğiz.

Sa'y ve gayret bize, sonuçlarını yaratmak Yüce Mevlâ'ya aittir. Muvaffakiyet O'ndandır.

8 Eylül 2014

Prof. Dr. Ali Bardakoğlu

Kur'an Araştırmaları Merkezi Müdürü

KURAMER BÜLTEN

Eylül 2014, Sayı 1

Yayınlayan
**Kur'an Araştırmaları
Merkezi**
Yayın Kurulu
Kuramer Bilim Kurulu
Editör
Ahmet Baydar
Yapım
Fotografika Ltd.

İçindekiler

AMAÇ ve İLKELER	4
KÜTÜPHANE VE ARŞİV ÇALIŞMALARI	6
BİLİM DALLARI ÇALIŞMALARI	7
Vahiy Bilim Dalı	8
Kur'an-Dinler Tarihi Bilim Dalı	10
Nüzûl Ortamı Bilim Dalı	12
Kur'an-Sîret Bilim Dalı	14
Kur'an ve Mushaf Tarihi Bilim Dalı	16
Kur'an- Sünnet Bilim Dalı	18
İLMÎ TOPLANTI ve ÇALIŞTAY TAKVİMİ	20
YAYIN VE TERCÜME FAALİYETLERİ	24
KURAMER KÜTÜPHANE PROGRAMI	25
İNTERNET ETKİNLİKLERİ	26
KURUM VE KURULUŞLARLA ORTAK ÇALIŞMALAR	27
KURAMER ÇALIŞTAYLARI	28
Kuramer Bilim Dalları Ortak Çalıştayı	28
Din Dili Çalıştayı	30

Kısıklı Cad., Haluk
Türksoy Sok., No: 4 Kat: 2
34662 Üsküdar/İstanbul
Tel.: +90 216 474 08 60
info@kuramer.com
www.kuramer.com

KURAMER KONFERANSLARI	32
“Batı’da Kur’an Araştırmaları ve Kur’an ve Mushaf Tarihi Çalışmaları”	32
“İlahî Din Geleneği ve İslâm”	34
“Sîretin Önemi ve Kur’an-Sîret İlişkisi”	36
“Kur’an ve Hukuk”	38
“Kur’an-Sünnet İlişkisi”	40
“Modern Dünyada İslâm Fıkhı”	42
“Kur’an Çalışmalarında Yeni Arayışlar”	44
“Kur’an’da Kur’an ve Hikmet Kavramları”	46
“Tefsir ve Meal Çalışmaları”	48
“Anglo-Sakson ve Amerikan Geleneklerinde Revizyonizm”	50
“Kur’an’ın Geç Antik Dönem Epistemik Dünyasında Konumlandırılması”	52
“Bâtinî ve Bilimsel Tefsîr Ne Kadar Mümkün?”	54
François Déroche ve J. Michael Marx Konferansları	56
“Çağdaş Dönemde Kur’an’a ve Tefsire Ne Oldu?”	60
“Kur’an, Gelenek ve Modern çağ: Günümüzde Kur’ân-ı Kerîm’i Nasıl Anlamalıyız?”	62
“Din ve Şeriat”	64
“İslâm Öncesi Kabile Asabiyesi ve Günümüze Yansımaları”	66

AMAÇ ve İLKELER

İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Kur'an-ı Kerim Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi, kısa adıyla **Kur'an Araştırmaları Merkezi (KURAMER)**, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi bünyesinde, özel kuruluş yönetmeliğine, yönetim ve çalışma usullerine göre faaliyet gösteren, amaca tahsis edilmiş özel bütçeli bir araştırma merkezidir.

Merkezin amaçları;

1. Kur'an-ı Kerim'in ilmi verilere dayalı olarak anlaşılması için akademik araştırmalar yapılmasını sağlamak,
2. Kur'an mesajının doğru anlaşılmasının önündeki fikrî, kültürel, tarihî ve modern engelleri derinliğine tahlil edip Kur'an'ı, günümüz insanının zihin ve ruh dünyasına seslenen yeni bir anlayışın temeli haline getirmek ve onun mesajını, çağımızın insanı için referans kaynağı kılmak,
3. Kur'an araştırmaları alanında ihtisas kütüphanesi, elektronik veri tabanı ve arşiv oluşturmak,
4. İlmî sorumluluğu yazar ve konuşmacılara ait olması ve Kuramer'i kurumsal olarak temsil etmemesi kaydıyla, Kur'an araştırmaları alanında farklı görüşlerin serbestçe tartışılıp değerlendirileceği bir düşünce zeminini oluşturmak,
5. Araştırmacıların ve araştırmacı adaylarının yurt içinde ve dışında yapacakları çalışmalarını desteklemek,
6. Özelde Kur'an, genelde İslâmî ilimler alanında akademik ve güncel konuların tartışılacağı konferans, seminer, çalıştay ve sempozyumlar düzenlemek; bu platformlarda sunulan tebliğleri ve yapılan tartışmaları yayınlamak, kamuoyuyla paylaşmaktır.

Kuramer bu amaçlarını aŐağıdaki ilkeleri gözetererek gerçekleŐtirecektir:

1. Amaca uygun çalışma ve araştırmalar yürütülürken hakikatin tek temsilcisi olmak gibi kibirli ve problemlili bir iddiadan uzak durup hakikat arayıŐı içinde olmanın kendi baŐına en değerli Şey olduğu bilinciyle hareket etmek.
2. Araştırma ve yayınlarda ilmî esas ve yöntemlere bağlı kalarak araştırma konularını ve araştırmaları ilmi bağımsızlık ve özgünlük içinde ele almak.
3. Kur'an alanında araştırmalarıyla bilinen yerli ve yabancı bilim insanlarının görüş ve düşüncelerini -Kuramer'i kurumsal olarak temsil etmemesi kaydıyla- serbestçe dile getirmelerine imkan vermek ve bunu fikirlerin kendi zemininde olgunlaŐmasının kaçınılmaz bir parçası saymak.
4. Her bir araştırma konusunu geleneğin zengin birikimini önemseyen, günümüz ihtiyaçlarını hesaba katan, aędaŐ ilmî çalışmaları dıŐlamayan ve bunları yok saymayan bir anlayıŐ ve sorgulayıcı bir bakış ile inceleyerek gerektiğinde tarihî ve fikrî mirasımız ile yüzleŐmekten kaçınmamak.
5. Tarihsel süreç içinde ortaya ıkımıŐ İslâm düşüncesinin muhtelif ekollerini ve Kur'an'ın anlaşılmasını ve yorumlanması konu edinen zengin literatürü kültürel mirasımızın, kesinlikle yararlanılması ve günümüze taŐınarak tartıŐmaya ve değerlendirmeye açılması gereken bir parçası olarak görmek.
6. Merkez'de farklı alanlarda yapılacak çalışma ve araştırmaların Kur'an'ın anlaşılması temel amacıyla bağlantılı bir içerik ve metodoloji ile hazırlanmasını sağlamak.

Kütüphane ve arşiv çalışmaları

Araştırmaların sağlam bir zeminde yürütülebilmesi için öncelikli olarak Mushaf Tarihi, Dil, Tarih, Dinler Tarihi, Hadis, Sîret, Akâid, Tefsir, Fıkıh, Kelâm/İslâm Felsefesi, Ahlâk gibi alanlarla ilgili temel kaynakların tespit ve teminine başlanmış, bu çerçevede Kur'an'la ilgili bir ihtisas kütüphanesi yanında kapsamlı bir dijital veri tabanı oluşturma yoluna da gidilmiştir.

Merkez'in faaliyet alanına giren konularda muhtelif dillerde neşredilen kitap, tez, makale ve süreli yayınlar taranarak kapsamlı bir veri tabanı oluşturmaya başlanmıştır.

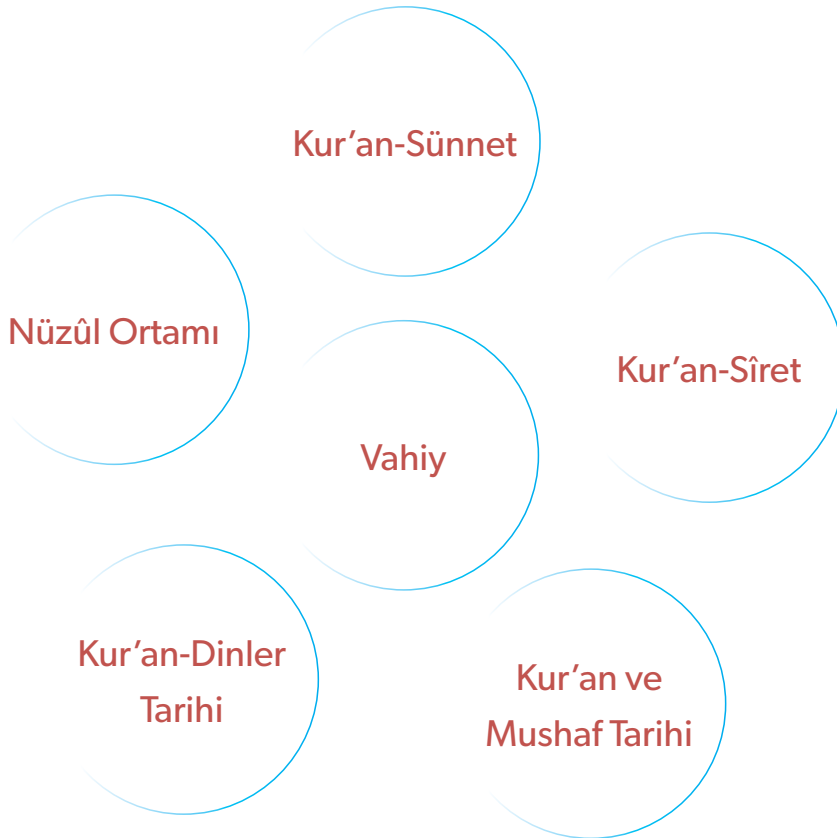
Bu çerçevede İSAM Kütüphanesi ile yapılan ortak çalışma neticesinde, İSAM kütüphane arşivi ve İslâmî ilimler alanında Batı dillerinde yazılmış kitap ve makalelerin literatür bilgisini içeren **Index Islamicus**'un veri tabanı taranmış, akademik evsafı hâiz Türkçe ve Batı dillerinde yayımlanmış 10.356 makale, değişik dillerde 25.500 kitap ve ayrıca 200 tez çalışmasının pdf'si Merkez veri tabanına yüklenmiş, Merkez uzman ve yazarlarının istifadesine sunulmuştur. Bu çalışmalar devam edecek olup Kur'an araştırmaları alanında kapsamlı bir arşiv ve veri tabanı oluşturma, böylece ülkemizde bu saha da yapılacak ilmî çalışmalara sağlam bir bilgi desteği sağlama hedeflenmektedir.

İlgililerin kütüphaneden en verimli şekilde yararlanabilmeleri için Batı dillerindeki makalelerin özet, künye ve anahtar kelime çalışmaları devam etmektedir. Ayrıca **Index Islamicus**'ta yer alan Kur'an araştırmaları ile ilgili kitap ve makaleler konularına göre tasnif edilerek bilgisayar ortamında ilgililerin hizmetine sunulmuştur. ♦♦

BİLİM DALLARI ÇALIŞMALARI

Kuramer, Kur'an'ın anlaşılması ve Kur'an araştırmaları için sağlam bir ilmî zemin oluşturulması amacıyla aşağıda ayrıntısı verilen altı bilim dalında Kur'an Araştırmaları projelerini başlatmıştır.

Vahiy Bilim Dalı

Vahiy Bilim Dalı, Prof. Dr. Yusuf Şevki Yavuz'un sorumluluğunda, konusunda uzman olan yirmi civarında bilim adamından oluşan bir çalışma grubuyla araştırmalarına başladı.

Kur'ân-ı Kerîm var oluşun ve hayatın kaynağına, anlamına, duyusal ve duyu ötesi varlık alanına, dünya ve ahiret hayatının esaslarına, insanlığın başlangıcından itibaren gönderilen peygamberlerle kavimleri arasında vuku bulan hadiselerin yanı sıra yirmi üç yıllık vahiy sürecinde Mekke ve Medine'de Hz. Muhammed'le muhatapları arasında gerçekleşen olaylara dair bilgiler içerir. Kur'ân-ı Kerîm'in içerdiği bilgi ve mesajları insanlığa gönderiliş hikmetine uygun olarak doğru bir şekilde anlayabilmek için gerekli olan bilgi ve düşünce zeminini güçlendirmeyi hedefleyen Kur'an Araştırmaları Merkezi, öncelikli olarak ilahî kelâm, vahiy ve nübüvvet konusunun etrafına ele alınmasını planladı.

Vahiy Bilim Dalı Prof. Dr. Yusuf Şevki Yavuz'un sorumluluğunda, diğer bilim dallarında da oldu-

ğu gibi konusunda uzman olan yirmi civarında bilim adamından oluşan bir çalışma grubuyla araştırmalarına başlandı. Vahiy Bilim Dalı çalışma grubu 04 Nisan 2013, 23 Nisan 2013 ve 10 Mayıs 2013 tarihlerinde tam gün süren ilmî toplantılar yaparak bilim dalının çalışma planını ele aldı; çalışma usul ve ilkeleri, konuların yazar ve sorumluları gibi hususları müzakere edip gerekli kararları aldı. 4-7 Ekim 2013 tarihinde tüm bilim dallarının katılımıyla genel bir toplantı yapılarak konu başlıkları ve yazarları belirlendi. 28 Şubat-1 Mart 2014 tarihinde yapılan çalışmada çalışmaların seyri, dil ve üslup ile diğer bilim dallarıyla olan ilişkiler ve muhtemel tedâhüller ele alındı; kaynaklar ve telif yöntemi etraflıca müzakere edilerek plana son şekli verildi. Bölüm yazarları çalışmalarına başladı.

Ayrıca, Merkez'de giderek gelişen kütüphane ve doküman çalışmalarının desteğiyle bilim dalıyla ilgili olarak genel bir kaynak/literatür taraması yapıldı. Bu çerçevede başta *Index Islamicus* olmak üzere, imkânlar ölçüsünde yerli ve yabancı yayınlar tarandı. Elde edilen kaynaklar bir sistem içerisinde uzmanların kullanımına hazır hale getirildi. Tercüme edilmesinde yarar görülen kitap ve makaleler tespit edilerek tercümelerinin sağlanması için ilgili birimlere aktarıldı.

Vahiy Bilim Dalına ait konuların telifinin 2014 yılı sonunda tamamlanması ve 2015 yılında iki ciltlik bir kitap şeklinde yayına hazırlanması planlanmaktadır. ♦♦

Vahiy Bilim Dalı, Kur'ân-ı Kerîm'in içerdiği bilgi ve mesajları insanlığa gönderiliş hikmetine uygun olarak doğru bir şekilde anlayabilmek için gerekli olan bilgi ve düşünce zeminini güçlendirmeyi hedeflemektedir.

Kur'an- Dinler Tarihi Bilim Dalı

Kur'an'da diğer iki semavî dinden ve mensuplarından değişik vesilelerle sıkça söz edildiği gibi İslâm öncesi döneme ait tarihî mekân, şahıs ve topluluklara da hayli fazla atıf vardır. Kur'an'ın bu alanda verdiği bilgilerin ve yaptığı atıflarının iyi anlaşılabilmesi için Kur'an'la irtibatlı bir tarih ve dinler tarihi çalışması kaçınılmaz derecede önemlidir. Prof. Dr. Ömer Faruk Harman'ın sorumluluğunda çalışmalarını yürüten Kur'an-Dinler Tarihi Bilim Dalı böyle bir çalışmayı hedeflemektedir.

Kur'an-Dinler Tarihi Bilim Dalı çalışmalarına Türkiye genelinde bu alanın uzmanı olan akademisyenlerden bir ekip oluşturarak başladı ve bu ekip yapılacak çalışmanın

Kur'an-Dinler Tarihi Bilim Dalı çalışmalarına Türkiye genelinde bu alanın uzmanı olan akademisyenlerden bir ekip oluşturarak başladı ve bu ekip yapılacak çalışmanın plan, çerçeve ve usullerini belirledi.

Kur'an'da diğer iki semavî dinden ve mensuplarından değişik vesilelerle sıkça söz edildiği gibi İslâm öncesi döneme ait tarihî mekân, şahıs ve topluluklara da çokça değinilir. Kur'an'ın bu alanda verdiği bilgilerin ve yaptığı atıflarının iyi anlaşılabilmesi için Kur'an'la irtibatlı, tarih ve dinler tarihi çalışması son derece önemlidir.

plan, çerçeve ve usullerini belirledi. Bilim dalı, anılan uzmanların katılımıyla 26 Nisan 2013 ve 24 Mayıs 2013'te iki toplantı yaparak bilim dalının çalışma planını, izlenecek usul ve ilkeleri, konuların çerçevesini ve yazar kadrosunu müzakere etti. 4-7 Ekim 2013 tarihinde tüm bilim dallarının katılımıyla genel bir toplantı yapılarak alt konu başlıkları ve yazarlar belirlendi. 14-15 Mart 2014 tarihinde yapılan toplantıda çalışmaların seyri, dil ve üslup ile diğer bilim dallarıyla olan ilişkiler ve muhtemel tedâhüller ele alındı ve görev dağılımı tamamlandı. Şu anda Bilim dalına ait konuların sorumluluğunu deruhte eden on dört akademisyen ilim adamı, merkezin kendi-

lerine sunduğu kaynak/literatür hizmetinin de katkısıyla çalışmalarını sürdürmektedir.

Kur'an-Dinler Tarihi Bilim Dalı belli aralıklarla yapılacak çalıştaylarla hazırlanan ve 2014 yılı sonunda tamamlanması planlanan metinleri 2015 yılında olgunlaştırarak iki ciltlik bir eser hazırlamayı amaçlamaktadır. ♦♦

Eğitime Destek Faaliyetleri

İhtiyaç duyulan alanlarda araştırmacıların ve araştırmacı adaylarının yurt içinde ve dışında yapacakları çalışmaların proje esaslı olarak desteklenmesi hedeflenmektedir.

Nüzûl Ortamı Bilim Dalı

Kur'an Araştırmaları Merkezi tarafından geliştirilen projelerin birinci grubunu Kur'an'ı anlamının arka planı sayılabilecek çalışmalar teşkil etmekte olup Kur'an'ın nüzûl ortamının bilinmesi, o dönem Hicaz-Arap toplumunun bütün yönleriyle tanınması aynı zamanda Kur'an mesajını sağlıklı anlamının da ön şartı mesabesinde. Bu çalışmalar Nüzûl Ortamı Bilim Dalı tarafından planlanıp yürütülmektedir. Sorumluluğunu Prof. Dr. Mustafa Çağrıncı'nın üstlendiği bilim dalı, yirmi civarında ilim adamının iştirakiyle bir çalışma grubu oluşturmuştur.

Nüzûl Ortamı Bilim Dalı Çalışma grubu, çalışma planını, ilkelerini ve bölüm sorumlularını belirlemek için 11 Nisan 2013 tarihinde toplanarak Bilim Dalı taslak planı hazırladı. Ayrıca bu toplantıda alanın bölüm so-

Kur'an'ın nâzil olduğu ortama ait bilgileri Kur'an'la iribatlı ve Kur'an'ı anlamaya yönelik bir veri tabanı olarak ele alıp ortaya koyacak olan Nüzûl Ortamı Bilim Dalı bu çalışmalarının sonunda iki ciltlik bir yaygın hedelemektedir.

rumluları belirlenerek istifade edilecek kaynaklara yönelik değerlendirmelerde bulunuldu.

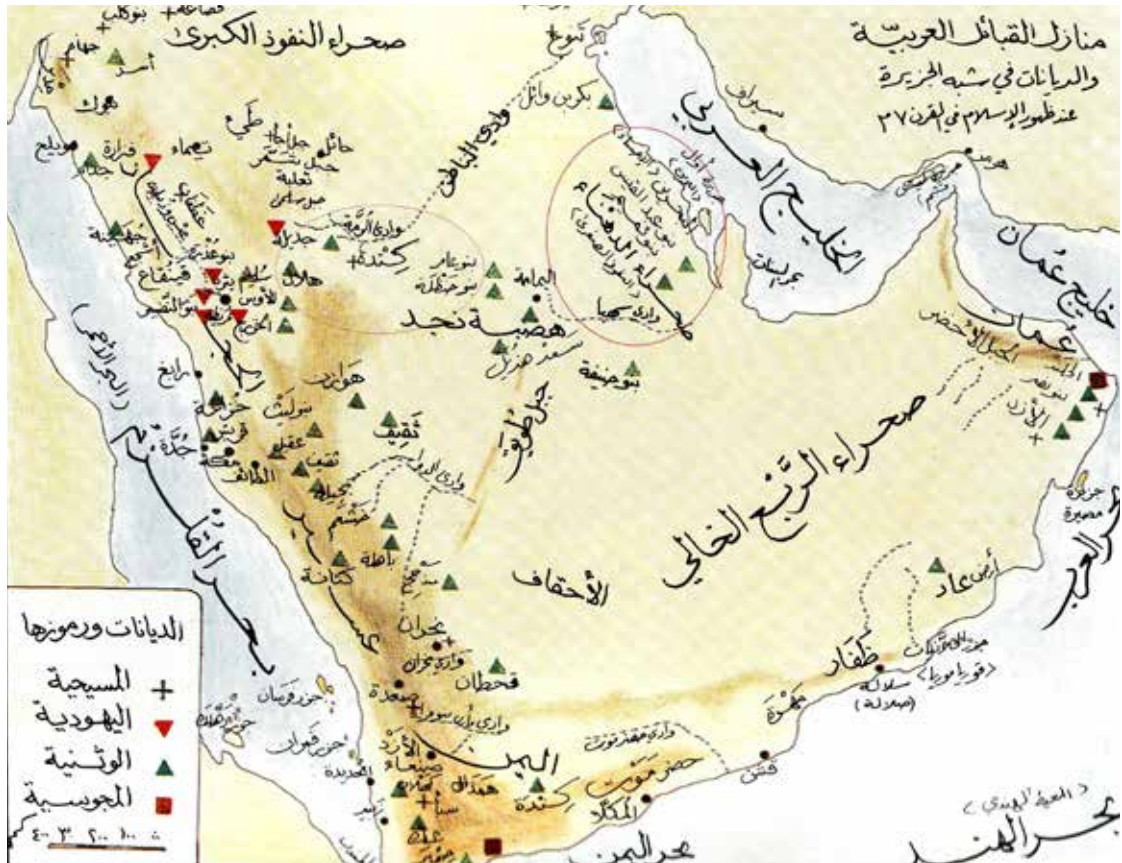
4-7 Ekim 2013 tarihinde tüm bilim dallarının katılımıyla genel bir toplantı yapılarak konu başlıkları ve yazarlar netleştirildi. 21-22 Mart 2014 tarihinde yapılan çalıştayda ise dil, üslup, çalışmaların seyri, diğer bilim dallarıyla olan ilişkiler ve muhtemel tedâhüller ele alındı; bölüm yazarları konuların telifinde izlenecek yöntem ve muhtemel problemler üzerine sunumlar yaptılar. Ayrıca konunun ehemmiyeti nedeniyle 19 Mayıs 2014'te uzman ilim adamlarının katıldığı "Arap Dili ve Edebiyatı Çalıştayı" düzenlendi. Bu toplantıda ilgili bölümün problemleri müzakere edilerek çerçevesi ve içeriğine yönelik planlama yapıldı; yazar isimleri kesinleştirildi.

Bunların yanında Merkezde bilim dalının konusu ile ilgili olarak genel bir kaynak/literatür taraması yapıldı. Bu çerçevede başta *Index Islamicus* olmak üzere imkânlar ölçüsünde yurt içi ve yurt dışı yayınlar tarandı ve elde edilen kaynaklar bir sistem içerisinde uzmanların kullanımına hazır hale getirildi. Tercüme edilmesinde yarar görülen kitap ve makaleler tespit edilerek, tercümelerinin sağlanması için ilgili birimlere aktarıldı.

Kur'an'ın nâzil olduğu ortama ait bilgileri Kur'an'la irtibatlı ve Kur'an'ı anlamaya yönelik bir veri tabanı olarak ele alıp ortaya koyacak olan Nüzûl Ortamı Bilim Dalı bu çalışmalarının sonunda iki ciltlik bir yayını hedefle-

mektedir. 2014 yılı sonuna kadar metinlerin ilk şeklinin oluşturulması ve 2015 yılında yayına hazırlanması planlanmıştır. ♦♦

Kur'an-Sîret Bilim Dalı

Hiz. Peygamber'in hayatının Kur'an'ın "te'vî-li"nden başka bir şey olmadığı şeklindeki ortak kabul, Kur'an-ı Kerim'in doğru anlaşılmasında Sîret'in önemini tartışılmaz biçimde ortaya koymaktadır. Esasen, Sîret olaylarının incelenmesiyle Kur'an âyet ve sûrelerinin bağlamının belirlenmesi (esbâb-ı nüzûl) çalışmaları her asırda sürdürülmüştür.

Kuramer, bu çabayı modern imkânlarla daha da ileri götürmek amacıyla;

- Ana ilkelerini öncelikle Kur'an'dan alarak ve yazılış tarihi itibarıyla en eski Sîret kaynaklarını önceleyerek,

Sorumluluğunu Hikmet Zeyveli'nin üstlendiği bu bilim dalının hedefleri arasında Kur'an'la uyumlu, kronolojik-tematik ve interaktif bir sîret ortaya çıkarmak bulunmaktadır.

- Mezhep/ekol farkı gözetmeksizin, ulaşılabilen –yerli ve yabancı– kaynakları tarayarak,
- Alternatif görüşlerden haberdar olarak,

Kur'an'la uyumlu, kronolojik-tematik ve interaktif bir sîret ortaya çıkarmayı hedeflemiştir. Bu hedefler Kur'an-Sîret Bilim Dalı tarafından planlanıp yürütülmektedir. Sorumluluğunu Hikmet Zeyveli'nin üstlendiği bu bilim dalı on bir ilim adamının iştirakiyle çalışmalarını sürdürmektedir.

Kur'an-Sîret Bilim Dalı Çalışma grubu, çalışma planını, ilkelerini ve bölüm sorumlularını belirlemek için 11 Nisan 2013 tarihinde toplanarak Bilim Dalı taslak planı hazırladı. Ayrıca bu toplantıda bölüm sorumluları belirlenerek istifade edilecek kaynaklara yönelik değerlendirmelerde bulunuldu.

4-7 Ekim 2013 tarihinde tüm bilim dallarının katılımıyla genel bir toplantı yapılarak konu ve yazarlar netleştirildi. 11-12 Nisan 2014 tarihinde yapılan çalıştayda ise çalışmaların seyri, dil, üslup, diğer bilim dallarıyla olan ilişkiler ve muhtemel tedâhüller ele alındı. Bölüm yazar-

larının konularını nasıl yazacakları hususunda sunumlar yapıldı.

Sîret çalışmasının *Mekki* ve *Medenî* olmak üzere iki bölümlü bir eser halinde semerelendirilmesi düşünülmektedir.

2014 Kasım ayında yapılması planlanan toplantıda bu çalışmaların değerlendirilmesi hedeflenmektedir. Kur'an-Sîret Bilim Dalına ait konuların telifinin 2014 yılı sonunda tamamlanması ve 2015 yılında iki cilt hacminde bir eser olarak yayına hazırlanması planlanmaktadır. ♦♦

Hz. Peygamber'in hayatının Kur'an'ın "te'vîli"nden başka bir şey olmadığı şeklindeki ortak kabul, Kur'ân-ı Kerîm'in doğru anlaşılmasında Sîret'in önemini tartışılmaz biçimde ortaya koymaktadır.

» Hazırlık aşamasında olan hakemli Kur'an Araştırmaları Dergisi, Kur'an İlimleri alanında ulusal ve uluslararası düzeyde yapılan çalışmaları ilim adamlarına, uzmanlara ve kamuoyuna duyurmayı amaçlamaktadır.

Kur'an ve Mushaf Tarihi Bilim Dalı

Kur'an Araştırmaları Merkezi'nin birinci aşama projesi olan Kur'an'ın anlaşılmasına yönelik arka plan çalışmaları çerçevesinde oluşturulan Kur'an ve Mushaf Tarihi Bilim dalı, Hz. Muhammed'e gelen ve onun aracılığıyla ilk muhataplarına ulaştırılan ilahî vahyin söze ve yazıya dökülmesi süreçlerini, bu çerçevede Mushaf üzerinde yapılan imlâ konusundaki zenginleştirmeleri ve diğer ilmî faaliyetleri çalışma alanı olarak seçmiştir. Bu bilim dalı, ayrıca bu alanda yapılmış ilmî çalışmaları, bunlardaki ana temaları günümüz insanıyla buluşturmayı da hedeflemektedir.

Kur'an ve Mushaf Tarihi Bilim dalı, Hz. Muhammed'e gelen ve onun aracılığıyla ilk muhataplarına ulaştırılan ilahî vahyin söze ve yazıya dökülmesi süreçlerini, bu çerçevede Mushaf üzerinde yapılan imlâ konusundaki zenginleştirmeleri ve diğer ilmî faaliyetleri çalışma alanı olarak seçmiştir.

Kur'an ve Mushaf Tarihi Bilim Dalı Prof. Dr. Ömer Özsoy'un ilmî sorumluluğunda, on beş civarında ilim adamının bir araya gelmesi ile ilk toplantısını 24.12.2013 günü gerçekleştirdi. Bu toplantıda, daha önce hazırlanan taslak planlar üzerinde çalışıldı. Bölümler ve alt bölümlerle ilgili fikir alışverişinde bulunuldu ve bölüm sorumluları belirlendi. Bölüm sorumlularının, kendi konularındaki taslak planları belirlenen temel prensipler çerçevesinde geliştirmeleri ve bölümün kimler tarafından yazılabileceği ile ilgili teklif getirmeleri istendi.

Bilim dalı, ikinci toplantısını 22-24 Şubat 2014 tarihinde yaptı. Bu toplantıda bilim dalı çalışması içinde ele alınacak konularla ilgili problemlerin tespiti, bu alanda geçmişte yapılan çalışmalar hakkında bölüm yazarlarının bilgilendirilmesi amacıyla çalışmaya bir panelle başlandı. Panelde bilim dalı sorumlusu Prof. Dr. Ömer Özsoy, alanın sorunları ve yapılması gerekenlerle ilgili kısa bir değerlendirmede bulundu. Arkasından Doç. Dr. Necmettin Gökçır "*Anglo-Sakson ve Amerikan Geleneklerinde Revizyonizm*", Serdar Güneş "*Alman Geleneği ve Saarbrücken Ekolü*", Daniel

Birnstiel “*Oryantalistik Kur’an Tarihi Çalışmalarının İlmî Değeri*” konulu bir sunum yaptılar ve bu sunumlar müzakere edildi.

Panel sonrasında bilim dalının çalışma planı, izlenecek usul ve ilkeler, konuların çerçevesi ve yazar kadrosu müzakere edildi ve çalışmalarını koordine edecek bir sekreteryaya oluşturuldu. Eylül ayında yapılacak çalıştayda literatüre ve alana ilişkin problemler ile çalışmada izlenecek usulün ele alınacağı sunum ve örnek metinlerin planlaması yapıldı.

Çalıştayın ikinci gününde Almanya’da Berlin-Brandenburg İlimler Akademisi ‘*Corpus Coranicum*’ projesi başkanı Prof. Dr. Angelika Neuwirth, oryantalistlerin metin ve Kur’an metni okumaları konusunu ele aldığı “*Kur’an’ın Avrupaî Okunuşu*” başlıklı bir sunum yaptı.

Kur’an ve Mushaf Tarihi Bilim Dalına ait konuların telifinin 2015 yılının başlarında tamamlanması ve akabinde bir ciltlik eser olarak yayın hazırlıklarına başlanması planlanmaktadır. ♦♦

Kur'an- Sünnet Bilim Dalı

İslâm dinin ana eksenini, Kur'an ve onun açıklanıp uygulanması demek olan Sünnet birlikte oluşturur. Kur'an, Resûl-i Ekrem tarafından aktarılmış ve yine onun tarafından ete kemiğe büründürülmüş ilahî bir mesaj olduğu için, Hz. Peygamber'in sünnetini dikkate almadan Kur'an'ın doğru anlaşılması imkansızdır. Bu yüzden Kur'an-Sünnet birlikteliği, Kur'an'ın da Sünnet'in de doğru anlaşılması açısından hayati bir önem taşır.

Ancak, bugün gelinen noktada Kur'an ve Sünnet'in bu birlikteliğine hanel getiren pek çok sorun bulunmaktadır. Sünnet'in sonraki dönemlerde kazandığı yeni muhtevalar ve onun Kur'an'la ilişkilendirilmesinde farklı yaklaşımlar

Sorumluluğunu Prof. Dr. Bünyamin Erul'un üstlendiği Kur'an-Sünnet Bilim Dalı, Kur'an 'ın açıklanıp uygulanması demek olan Sünnet'le Kur'ân-ı Kerîm'in ilişkisini ele alıyor.

bu sorunlara örnek olarak zikredilebilir. Bu tür sorunların, ilmî bir bakış açısı ve müslüman duyarlılığı ile yeniden ele alınması gerekmekte olup bu da, elbette en eski kaynaklar öncelenecek, mezhep/ekol farkı gözetmeksizin, ulaşılabilen -yerli ve yabancı- kaynaklar taranarak ve alternatif görüşlerden haberdar olunarak yapılabilir.

İşte, Kur'an Araştırmaları Merkezi'nde bu hedeflere yönelik çalışmalar Kur'an-Sünnet Bilim Dalı tarafından planlanıp yürütülmektedir. Bilim Dalı, Prof. Dr. Bünyamin Erul'un sorumluluğunda çalışmalarına başladı ve on beş civarında bilim adamının bir araya gelmesiyle bir çalışma grubu oluşturuldu. Çalışma planı ve çalışma usul ve ilkeleri belirlendi. Bilim Dalı Çalışma Grubu 24 Mart 2014 ve 09 Haziran 2014 tarihlerinde iki toplantı yaptı. Bu toplantılarda bilim dalı çalışma planı, konu başlıkları ve yazar kadrosu, dil ve üslup meselesi, diğer bilim dallarıyla ilişkiler ve muhtemel tedâhüller gibi hususlar ele alındı.

2014 Kasım veya Aralık ayı içerisinde yapılacak çalışmaya kadar taslak metinlerin oluşturulması ve çalıştayda bu metinlerin değerlendirilmesi, telifin 2015 yılının başlarında tamamlanması ve akabinde iki ciltlik bir eser şeklinde yayın hazırlıklarına başlanması hedeflenmektedir. ♦♦

Kur'an-Sünnet birlikteliği, Kur'an'ın da Sünnet'in de doğru anlaşılması açısından hayati bir önem taşır. Ancak, bugün gelinen noktada Kur'an ve Sünnet'in bu birlikteliğine halel getiren pek çok sorun bulunmaktadır. Sünnet'in sonraki dönemlerde kazandığı yeni muhtevalar ve onun Kur'an'la ilişkilendirilmesinde farklı yaklaşımlar bu sorunlara örnek olarak zikredilebilir.

Mucize ve Gayb Çalıştayı

Kuramer yazarlarının katılacağı "Mucize ve Gayb" konulu çalıştay, 17-22 Eylül 2014 tarihlerinde Şile Resort Otelde yapılacaktır.

İLMÎ TOPLANTI ve ÇALIŞTAY TAKVİMİ

2013 YILI PROGRAMI

A- ÇALIŞTAYLAR

BİLİM DALLARI ÇALIŞTAYLARI

4 Nisan 2013	»	Vahiy Bilim Dalı çalıştayı
11 Nisan 2013	»	Nüzul Ortamı ve Kur'an-Sîret Bilim Dallarının ortak çalıştayı
23 Nisan 2013	»	Vahiy Bilim Dalı çalıştayı
26 Nisan 2013	»	Kur'an-Dinler Tarihi Bilim Dalı çalıştayı
10 Mayıs 2013	»	Vahiy Bilim Dalı çalıştayı
24 Mayıs 2013	»	Kur'an-Dinler Tarihi Bilim Dalı çalıştayı
4-7 Ekim 2013	»	Bilim Dallarını Ortak çalıştayı
24 Aralık 2013	»	Kur'an ve Mushaf Tarihi Bilim Dalı çalıştayı

B- KONFERANSLAR

- 14 Mart 2013 » Prof. Dr. Ömer Özsoy; "Avrupa'daki Kur'an araştırmaları ve Mushaf tarihi alışmaları"
- 10 Temmuz 2013 » Prof. Dr. Ömer Faruk Harman; "İlahî Din Geleneği ve İslâm" (karşılaştırma: benzerlikler, farklılıklar)
- 17 Temmuz 2013 » Hikmet Zeyveli; "Sîretin Önemi ve Kur'an- Sîret İlişkisi"
- 24 Temmuz 2013 » Prof. Dr. Ali Bardakoğlu; "Kur'an ve Hukuk"
- 12 Aralık 2013 » Prof. Dr. Mehmet Said Hatiboğlu; "Kur'an-Sünnet İlişkisi"
- 19 Aralık 2013 » Prof. Dr. Ali Bardakoğlu; "Modern Dünyada İslâm Fikhi"

Merkez'de ayrıca ilim adamlarına ve ilgililere Merkezin amaç ve çalışmalarını tanıtmak için çeşitli toplantılar düzenlenmiştir.

2014 YILI PROGRAMI

A- ALIşTAYLAR

I- BİLİM DALLARI ALIşTAYLARI

- 14 şubat 2014 » Kur'an-Sünnet Bilim Dalı alıştayı
- 21-22 şubat 2014 » Kur'an ve Mushaf Tarihi Bilim Dalı alıştayı
- 28 şubat - 1 Mart 2014 » Vahiy Bilim Dalı alıştayı
- 14-15 Mart 2014 » Kur'an-Dinler Tarihi Bilim Dalı alıştayı
- 21-22 Mart 2014 » Nüzul Ortamı Bilim Dalı alıştayı
- 11-12 Nisan 2014 » Kur'an-Sîret Bilim Dalı alıştayı

- 6 Haziran 2014 » Kur'an-Sünnet Bilim Dalı çalıştay
- 15-16 Eylül 2014 » Kur'an ve Mushaf Tarihi çalıştay
- 17-18 Ekim 2014 » Vahiy Bilim Dalı çalıştay
- 24-25 Ekim 2014 » Kur'an-Dinler Tarihi Bilim Dalı çalıştay
- 31 Ekim - 1 Kasım 2014 » Nüzul Ortamı Bilim Dalı çalıştay
- 14-15 Kasım 2014 » Kur'an-Sîret Bilim Dalı çalıştay
- 28-29 Kasım 2014 » Kur'an ve Mushaf Tarihi Bilim Dalı çalıştay
- 26-27 Aralık 2014 » Kur'an-Sünnet Bilim Dalı çalıştay

II- KONULU ÇALIŞTAYLAR

- 25-26 Nisan 2014 » Din Dili çalıştay
- 18-21 Eylül 2014 » Gayb ve Mucize çalıştay
- 12-13 Aralık 2014 » Kıssalar çalıştay

B- KONFERANSLAR

- 9 Ocak 2014 » Prof. Dr. Salih Akdemir;
"Kur'an Çalışmalarında Yeni Arayışlar"
- 10 Ocak 2014 » Prof. Dr. Salih Akdemir;
İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi
*"Tefsir Araştırmalarında Modern Yaklaşımlar –
Semantik Çözümleme-"*
- 24 Ocak 2014 » Prof. Dr. Abdulaziz Bayındır;
"Kur'an'da Kur'an ve Hikmet Kavramları"
- 14 Şubat 2014 » Prof. Dr. Hasan Elik;
*"Tevhit Mesajı' ve Kur'an'a Çağdaş
Yaklaşımlar"*

- 22 Şubat 2014 » Doç. Dr. Necmettin Gökkır;
"Anglo-Sakson ve Amerikan Geleneklerinde
Revizyonizm"
- 23 ve 24 Şub. 2014 » Prof. Dr. Angelika Nuwerth;
"Kur'an'ın Geç Antik Dönem Epistemik
Dünyasında Konumlandırılması"
- 4 Nisan 2014 » Prof. Dr. Süleyman Ateş;
"Batinî ve Bilimsel Tefsir Ne Kadar Mümkün"
- 22 Mayıs 2014 » (İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Konferans
Salonu Saat: 14.30)
François Déroche; "Emevîler Zamanında Hat,
Metin Nakli ve Kontrolü"
Michael Marx; *Almanya'da Kur'an
Araştırmaları-Bazı Mülâhazalar.*"
- 22 Mayıs 2014 » (KURAMER Konferans Salonu Saat: 20.30)
François Déroche; *Parisino-petropolitanus
Kodeksi Hakkında Mülâhazalar*
Michael Marx; "British Kütüphanesinde Bulunan
Or. 2165 No'lu Elyazması Hakkında Tetkikler"
- 5 Haziran 2014 » Prof. Dr. Mehmet Paçacı;
"Çağdaş Dünyada Kur'an'a Ne Oldu?"
- 3 Temmuz 2014 » Prof. Dr. Mustafa Çağrıç
"Kur'an, Gelenek ve Modern Çağ"
- 9 Temmuz 2014 » Prof. Dr. İlhami Güler;
"Din ve Şeriat"
- 16 Temmuz 2014 » Prof. Dr. Adem Apak "İslâm Öncesi Kabile
Asabiyesi ve Günümüze Yansımaları"

YAYIN VE TERCÜME FAALİYETLERİ

Kur'an Araştırmaları Merkezi, Kur'an araştırmaları alanında özgün telif eserleri, tezleri, klasik ve modern dönemin önemli kitap ve makalelerinin tercümesini yayınlamayı, Kur'an araştırmalarını merkeze alan bilimsel bir dergi çıkarmayı, bu alandaki faaliyetlerini ve bilimsel çalışmaları internet ortamında kamuoyuyla paylaşmayı hedeflemektedir.

Bu çerçevede öncelikli olarak telif ve tercüme edilmesi gereken konu ve kitaplar tespit edilmiş, Kuramer adına yapılacak telif ve tercümelemlerle ilgili esaslar belirlenmiştir. Yazar ve mütercimlerle bu esaslar içinde sözleşme yapılarak bir yayın takvimi oluşturulmaktadır. Birinci aşamada yer alan altı bilim dalındaki telif çalışmaları ile bu tercümelemlerin 2015 yılı içerisinde tamamlanması planlanmaktadır. Tercümesi planlanan ve tercüme aşamasında olan kitaplar şunlardır:

Zerkeşî, *el-Burhân fî 'Ulûmî'l-Kur'ân*

Şerîf er-Radî, *Telhîsu'l-Beyân fî Mecâzâtî'l-Kur'ân*

Kadı Abdulcebbar, *Tesbîtu Delâilî'n-Nubuuvve*

Kadı Abdulcebbar, *Tenzîhu'l-Kur'ân 'ani'l-Metâ'in*

Nöldeke-Schwally, *Geschichte des Korans, I-III*

W. Montgomery Watt, *Muhammad at Medina*

W. Montgomery Watt, *Muhammad's Mecca*

Neal Robinson, *Discovering the Qur'an*

Rudi Paret, *Der Qoran-Kommentar und Konkordanz*

Bart D. Ehrman, *Jesus, Interrupted*

Toufic Fahd, *La Divination Arabe*

Toufic Sabbagh, *La Methaphore Dans le Coran*

Norman Daniel, *Islam and the West*

Denise Masson, *Monothéisme Coranique et Monothéisme Biblique*

J.M. Gaudeul, *Encounters & Clashes Islam and Christianity in History, I-II*

Joseph Schacht, *The Origins of Muhammadan Jurisprudence*

KURAMER KÜTÜPHANE PROGRAMI

“Kuramer Kütüphanesi” programı, klasik ve yeni dönem İslâmî literatürün metin, pdf, yazma, resim, ses ve video formatlarında tek bir ortamda toplanması, yönetimi, paylaşımı ve kullanımının kişisel veya çok kullanıcı olarak sağlanması ve İslâm dünyası için ortak bir kültürel bellek inşa edilmesine katkıda bulunulması amacıyla geliştirilmektedir. Programla ilgili daha detaylı bilgiye web sayfamızdan (www.kuramer.com) ulaşabilirsiniz.

İNTERNET ETKİNLİKLERİ

Merkezimizin bazı yayın ve faaliyetlerini internet ortamında da takip etmek mümkündür. www.kuramer.com veya www.kuramer.org adreslerine girilerek faaliyetlerimizi daha detaylı olarak görebilir, öneri ve eleştirilerinizi info@kuramer.com adresi üzerinden gönderebilirsiniz

ULUSAL VE ULUSLARARASI KURUM VE KURULUŞLARLA ORTAK ÇALIŞMALAR

Ülkemizdeki İlahiyat Fakülteleri dahil olmak üzere ülke içinde ve ülke dışında ilmî/akademik kurumlarla işbirliği ve ortak çalışmalar yapılması amaçlanmaktadır. Bu çerçevede yurt içinde ve dışında Kur'an araştırmaları alanında faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlarla temaslar kurulmuştur.

Bu cümleden olarak, Fas'ta "Müessesetu'l-buhûs ve'd-dirâsâti'l-ilmîyye", Almanya'da *Berlin-Brandenburgische Akademie der Wissenschaften*'in Kur'an el yazmalarına dayalı olarak Kur'an tarihi araştırmaları yürüten "Corpus Coranicum" projesi, Frankfurt Goethe Üniversitesi İslâm Dini ve Kültürü Çalışmaları Enstitüsü ve İran'da Kur'an alanında çalışma ve yayınları ile bilinen Kum merkezli kurumlar *Pejuheşgah-i Farhang ve Endişe-yi İslâmîl/The Islamic Reserch Institute for Culture and Thought (IICT)*; *Pejuheşgâh-ı Ulûm ve Ferhang-i İslâmîl/Islamic Sciences and Culture Academy (ISCA)*; *Pejuheşgâh-i Hovze ve Dânişgâh/Research Institute of Hawza and University (RIHU)*, ayrıca *Kitabhâne-yi Tahassusî-yi Tefsîr ve Ulûm-u Kur'ân ve Debîr-i Şurâ-yi Towsî'e-yi Ferhang-i Kur'ânî / Supreme Council of Cultural Revolution (SCCR)/The Qur'anic Culture Development Charter Act* ile iletişime geçilmiştir.

Bu tür kurumlarla karşılıklı bilgi alış verişi içinde, gerektiğinde ortak çalışmaların yapılması planlanmaktadır. ♦♦

KURAMER ÇALIŞTAYLARI

Kuramer Bilim Dalları

Ortak Çalıştayı

4-7 Ekim 2013 Şile

4-7 Ekim 2013'de Şile Resort Otelde tüm bölüm yazarlarının ve çalışma gruplarının katılımıyla Bilim Dalları Ortak Çalıştayı yapıldı. Özel logo ve afişlerin de hazırlandığı bu çalıştaya, yazarlarımızın birbiriyle tanışıp kaynaşmaları amacıyla aileleriyle birlikte katılmaları temin edildi. Bu toplantıda, dört bilim dalında çalışmalarda gelinen son nokta, sorunlar, yöntem ve çalışma takvimi üzerinde görüş alışverişinde bulunuldu.

Bu çalıştayda dört Bilim Dalı'nın çalışma alanıyla doğrudan ilgili; *Vahiy ve Nübüvvet/ İlahî Kelâmın Tabiatı, Gayb, Kıssalar, Kadîm Dinlerden Kur'an'a Din Dili, Kur'an-Kutsal Kitap*

İlişkisi, Mucize, Kur'an Dışı Vahiy: Sünnet-Vahiy İlişkisi, Sünnetullah, İsra-Miraç, Nesh, Makâsıd, Evrensellik-Tarihsellik Tartışmaları, Eski İlâhî Kitapların Tahrîfi Meselesi, Şefâat, Cin/ Gaybî

Varlıklar, Kur'an'ı Anlamada Yöntem, Kur'an ve Yahudilik, Kur'an ve Hukuk, Kur'an'ın Nüzûl Ortamı gibi çeşitli konularda çalıştay, seminer ve konferans düzenlenmesi önerisi yapıldı.

Çalıştay, 4 Ekim Cuma Saat 17.00'de Merkez Müdürü Prof. Dr. Ali Bardakoğlu'nun açış konuşması ile başladı. Bardakoğlu konuşmasında, Merkez'in genel amaçları ve projeleri hakkında bilgi sunduktan sonra, birinci aşama çalışmalarının geldiği nokta hakkında bilgi verdi. Çalışmanın genel çerçevesi, usul ve esasları, problemler ve çalışma takvimi konusunda açıklamalarda bulundu. Üniversite rektörümüz Prof. Dr. İbrahim Kafi Dönmez de yaptığı selamlama konuşmasında Kuramer ve projelerinin önemi üzerinde durarak, Merkezin kuruluş aşamalarıyla ilgili bilgiler verdi. Bilim Kurulu üyelerinin yaptığı konuşmalardan sonra katılımcılar, Merkez ile ilgili duygu ve düşüncelerini dile getirdiler.

Çalıştay 5 Ekim Cumartesi günü sabah saat 09.00 da Bilim Dalları sorumlularının ayrı ayrı sunumları ile devam etti. Arkasından Mehmet Apaydın, *Kuramer Kütüphanesi* programıyla ilgili uygulamalı ve detaylı bir sunum yaptı. Ka-

tılımcıların program ile ilgili soru ve önerilerini aktardılar.

Çalıştay öğleden sonra üç grup çalışması halinde devam etti. Her Bilim Dalı'nın bölümleri, konu başlıkları, içerik durumu ve tedâhüller, ilgili kaynaklar, problemler ve metodoloji ayrı ayrı ele alındı. Bu çalışmalara 6 Ekim Pazar günü sabah oturumunda da devam edildi.

6 Ekim Pazar günü öğleden sonra yapılan ortak toplantıya Hikmet Zeyveli'nin Merkez için hazırladığı *İmla ve Transkripsiyon Esasları*'nın sunumuyla başlandı, arkasından konu katılımcıların müzakeresine açıldı. Daha sağlıklı sonuçların elde edilebilmesi için katılımcıların Ekim ayı içerisinde görüş ve önerilerin yazılı olarak bildirmeleri kararına varıldı. Bu sunumun ardından Bilim Dalları toplantı raporlarının müzakeresine geçilmiş ve çalışmanın geneline dair katılımcıların değerlendirmeleri alınmıştır. İleriki döneme ait çalışma takvimi ve koordinasyon konusunda belli bir mutabakatın da sağlandığı toplantıda çalıştay konuları, Kuramer seminer ve konferansları hakkında öneriler müzakere edilmiştir. ♦♦

Din Dili Çalıştayı

KURAMER 25-26 Nisan 2014

Merkez Bilim Dalları ortak toplantılarında bazı temel konularda tartışmalı ilmî toplantılar/çalıştaylar düzenlenmesi tavsiye edilmişti. Merkez Bilim Kurulu'nca da uygun görülen bu toplantıların ilki 25-26 Nisan 2014 tarihlerinde 50 civarında konusunda uzman ilim adamının katılımıyla İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Konferans salonunda gerçekleştirildi.

Din Dili Çalıştayı başlığını taşıyan ve iki tam gün süren bu tartışmalı ilmî toplantının açış konuşması Merkez Müdürü Prof. Dr. Ali Bardakoğlu ve İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Rektörü İbrahim Kafi Dönmez tarafından yapıldı.

Çalıştayda toplam dört tebliğ sunuldu. Tebliğ metinleri önceden çoğaltılarak Çalıştaya Kuramer davetlisi olarak çağrılan ilim adamlarına gönderildi. Her tebliğ iki özel müzakereci ve da-

vetlisi olarak çağrılan ilim adamları tarafından etraflıca tartışıldı.

“*Dilin Ontolojik-Tarihsel Karakteri Üzerine Notlar*” başlığını taşıyan birinci tebliğ Merkezimizin yazarlarından Prof. Dr. Burhanettin Tatar tarafından sunuldu. Bu tebliği Prof. Dr. Zeki Özcan ve Doç. Dr. Aydın Işık müzakere etti.

“*Din dili bağlamında Muteşâbihât Kavramı*” ismini taşıyan ikinci tebliğ, Bilim Kurulu üyemiz Hikmet Zeyveli tarafından sunuldu. Bu tebliği Prof. Dr. Mustafa Öztürk ve Doç. Dr. Latif Tokat müzakere etti.

Üçüncü tebliğ, “*Küreselleşen Dünyada Din Dilinin Yeri ve Dini Metinleri Anlama Sorunu*” başlığını taşıyordu ve Prof. Dr. Tahsin Görgün

tarafından sunulan tebliğin müzakerecileri Prof. Dr. İlhami Güler ve Prof. Dr. Aliye Çınar’dı.

Son tebliğ sahibi Y. Doç. Dr. Mehmet Sait Toprak “*Vahiy ve Dil Çatışkısı (Antinomisi): Miqra ve Qur’an Özelinde*” adlı tebliğini sundu. Bunun müzakeresi ise Prof. Dr. Ömer Özsoy ve Y. Doç. Dr. Dursun Ali Aykıt tarafından yapıldı.

Oturum başkanlıklarını, Prof. Dr. Yusuf Şevki Yavuz, Prof. Dr. Ömer Özsoy, Prof. Dr. Ömer Faruk Harman ve Prof. Dr. Recep Kılıç’ın yaptığı çalıştayda 30’dan fazla ilim adamı da eleştiri ve görüşlerini ortaya koyarak konunun etraflıca tartışılmasına katkı sağladılar.

Bu tebliğlerin ve tüm müzakerelerin bir kitap olarak Kuramer yayınları arasında basılması planlanmıştır. ♦♦

KURAMER KONFERANSLARI

Batı'da Kur'an Araştırmaları ve Kur'an ve Mushaf Tarihi Çalışmaları

KONFERANS 14 Mart 2013 KURAMER

Prof. Dr. Ömer Özsoy

Ocak 2013 itibariyle faaliyetine başlayan Kur'an Araştırmaları Merkezi, ilk etkinliğini Almanya Frankfurt Goethe Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Ömer Özsoy'un "Batı'da Kur'an Araştırmaları ve Kur'an ve Mushaf Tarihi Çalışmaları" konulu konferansı ile gerçekleştirdi. İstanbul'daki İlahiyât Fakülteleri'nin Tefsir hocaları ve ilgili pek çok akademisyenin katılımıyla gerçekleşen konferansın bundan sonraki bölümü dinleyicilerin açıklamaları ve soru-cevapla geçti.

Özsoy, konuşmasının önemli kısmını Batı'da yapılan Kur'an araştırmalarına ayırdı. Oryan-

talistlerin İslâm algısına da değinen Özsoy, Batı'nın İslâm algısının psikolojik kökenlerinin, Müslümanların Mısır, Suriye ve Irak'ı fethettikleri ve Hıristiyanların müslüman hâkimiyetinde azınlık durumuna düştüğü VII. Yüzyıla kadar geri gittiğini söyledi. Konumu ve müslümanlarla teması nedeniyle İslâm'ı belli ölçüde tanıma imkânına sahip olan *Yahyâ ed-Dımeşkî*'nin VIII. Yüzyıl ortalarında, İslâm'ı Hıristiyanlığın sapkın bir yorumu olarak sunmasından bu yana Batı'nın İslâm algısında önemli bir değişikliğin yaşanmadığını belirten konuşmacı, "Geçmiş-

te Batı için İslâm, askerî ve teknik bakımdan kendilerinden daha güçlü ve kültürel bakımdan daha üstün durumda olan düşmandan başkası değildi” dedi.

“Batı’nın Kur’an’la ilk meşguliyeti, *Kettonlu Robert*’in Kur’an’ı Latinceye tercüme ettiği XII. Yüzyıla kadar geri gider” diyen Özsoy, bu ilk tercümenin isminin “*Sahte Peygamber Muhammed’in Yasası*” olmasına da dikkat çekti. Batı’da XVII. Yüzyıla kadar yapılan çalışmaların polemik türünde olduğunu, ilmî diyebileceğimiz çalışmaların ancak XVIII. yy başlarında görüldüğünü, İslâm’a objektif olarak bakan hatta

Geçmişte Batı için İslâm,
askerî ve teknik bakımdan
kendilerinden daha güçlü ve
kültürel bakımdan daha üstün
durumda olan düşmandan
başkası değildi

sempati duyan ilim adamlarının ise ancak XIX. ve XX. yy’da ortaya çıktığını dile getiren Özsoy, her şeye rağmen oryantalistleri Kur’an çalışmalarına sevk eden temel sâikin apolojiden ve misyonerlik amaçlarından bağımsız olmadığını söyledi. Özsoy, bu sâiklerin, “Muhammed’in Hıristiyanlık ve Yahudilik’ten iktibaslarını tespit ile mevcut Kur’an metninden farklı Kur’an versiyonları inşa etme tutkusu” olduğunu belirtti. Konuşmasında oryantalist çalışmaların özellik

ve yöntemlerinden de söz eden Özsoy, müslümanların bu çalışmalar karşısındaki tutumunun da problemliliğini vurguladı.

Sunumunun ikinci bölümünde Kur’an çalışmalarında izlenecek yol konusunda kendi önerilerini sunan Ömer Özsoy, çağdaş Kur’an yorumunu Kur’an’ın tarihsel arka planı hakkında bilgi sahibi olma zorunluluğuyla yüz yüze getiren nedenleri de şu şekilde sıraladı:

- 1- Kur’an’ın nâzil olduğu tarih diliminde neleri gerçekleştirdiğini anlama;
- 2- Kur’an’ın ‘ne dediği’ni tespit ederken, onu kendi tarihsel bağlamından kopararak, Kur’an ifadelerine kendi tarihselliğimiz içinde anlamlı olacak mânâlar yüklemek riskinden (anakronizm) korunma,
- 3- Kur’an’ın tilâvet tertibinin sevk edebileceği yanlış anlamlardan sakınma.

Bunların ayrı ayrı önemli olduğunu vurgulayan Özsoy, öncelikli olarak;

- a) Kıraatler ve mushafklar arasındaki farklılıklara atıfta bulunan bir Mushaf hazırlanması,
- b) Kur’an’ın vahiy sürecinin tespit edilmesi ve tarihlendirilmesi,
- c) Her bir pasajın sîret içinde ait olduğu zaman dilimiyle ilişkilendirilerek yorumlanması konularında çalışma yapılması gerektiğini ifade etti.

İlahî Din Geleneği ve İslâm

KURAMER 10 Temmuz 2013

Prof. Dr. Ömer Faruk Harman

Ramazan ayında Kuramer'in düzenlediği ve iş adamı, yazar ve akademisyenlerin katıldığı iftar programlarının belki de en önemli özelliği, iftar sonrasında bir bilim adamımızın verdiği konferans ve davetlilerin samimi bir ortam içinde konuyu enine boyuna müzakere imkanı bulması idi. 10 Temmuz 2013 tarihinde Kuramer konferans salonunda verilen ilk iftarın konuşmacısı, Merkezin Kur'an-Dinler Tarihi Bilim Dalı başkanı Prof. Dr. Ömer Faruk Harman'dı.

Harman, "İlahî Din Geleneği ve İslâm" konulu konuşmasının başında insan fıtratına vurgu yaptı ve inanma duygusunun insanın temel özelliklerinden biri olduğunu, değerler sistemi oluşturmanın ve bunu bir iman kaynağına bağlanarak yapmanın, bütün insanlar için ruhî ve içtimaî bir zaruret teşkil ettiğini ve insanın bu niteliğinin fitrî olduğunu dile getirdi. İlahî din geleneğinde insanın, yaratıcısını bilip tanımak ve O'na kulluk etmek için yaratıldığının ifade edildiğini ve buna da "fıtratullah" dendiğini söy-

leyen Harman, insanın yaratılış gayesi olan kulluğun, aklın Allah'ı tanınması, bilmesi, iradenin de O'na yönelip bağlanmasıyla gerçekleşebileceğinin altını çizdi. İnsanın bu yolculukta yalnız bırakılmadığını ifade eden Harman sözlerini şöyle sürdürdü:

"Allah bu hususta da kuluna yardımcı olmuş, ondaki bu fitrî his ve şuuru ilahî vahiy ile yönlendirip geliştirmiş, onu başıboş bırakmamıştır. En güzel bir kıvamda yaratılan insanın yaratılışına yaraşır bir şekilde yaşaması için ona yol

gösterecek kılavuzlar ve uyulacak prensipler göndererek rehberlik etmiştir ki bu prensipler bütününe “hak din” adı verilmektedir. İnsan, gerek yapısından kaynaklanan zaaf lar gerekse tarihî seyir içinde ve değişik coğrafyalarda ortaya çıkan farklılıklar sebebiyle zamanla ilâhî menşeli ilkeleri unutmuş yahut çarpıtmış ve her defasında elçiler aracılığı ile bu ilkeler hatırlatılmıştır. Hz. Âdem, Allah’tan aldığı bilgilerle hem kendi hayatına hem de zürriyetinin yaşayışına yön vermiş, Hz. Nuh’a bir takım tavsiyelerde bulunulmuş ve bu kurallar sonrakilere için de geçerli sayılmış, Hz. İbrahim’e sahifeler verilerek kavminden onun dinine tabi olması istenmiş, Hz. Mûsâ ve İsâ’ya kitaplar verilmiş, son olarak da yegane hidayet rehberi olmak üzere Kur’an indirilmiştir.”

Konuşmasının ilerleyen bölümlerinde hak dinin temel niteliklerine değinen Ömer Faruk Harman, Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslâm’ın, asılları itibarıyla hak dinin belirtilen temel niteliklerinde ortak olduğunu, ancak Yahudilik’teki

İnsan, gerek yapısından kaynaklanan zaaf lar gerekse tarihî seyir içinde ve değişik coğrafyalarda ortaya çıkan farklılıklar sebebiyle zamanla ilâhî menşeli ilkeleri unutmuş yahut çarpıtmış ve her defasında elçiler aracılığı ile bu ilkeler hatırlatılmıştır.

aşırı teşbihlerin, Tanrı’nın antropomorfik tasvirine, Hıristiyanlık’taki aşırı sevginin, beşer olan İsâ’nın ilahlaştırılmasına, dolayısıyla tevhiden teslise düşülmesine yol açtığını ifade etti. Harman, son Peygamber’in tebliğinin öncekilerin sapmalarını düzeltecek temel prensipleri açık biçimde ortaya koyduğunu belirtti. ♦♦

Sîretin Önemi ve Kur'an-Sîret İlişkisi

KURAMER 17 Temmuz 2013

Hikmet Zeyveli

Kuramer'in ikinci iftarı 17 Temmuz 2013 tarihinde gerçekleşti. Merkezin Kur'an-Sîret Bilim Dalı başkanı Hikmet Zeyveli'nin konuşmacı olduğu iftarda, Zeyveli "Sîretin Önemi ve Kur'an-Sîret İlişkisi" konulu bir konuşma yaptı. Bazı iş adamları ve ilgili akademisyenlerin katıldığı konferans yaklaşık iki saat sürdü.

Konuşmasının başında Hz. Peygamber'in doğrudan muhatapları olmadığımız için aradan geçen 14 asırlık zamanın tevliid ettiği birçok problemle karşı karşıya bulunduğumuzu dile getiren Zeyveli, daha sonra bu problemleri, Kur'an-ı Kerîm'in metni ile Sünnet ve Sîret malzemesi üzerinden detaylandırdı. Müslümanlarca sübutu kat'î olan Kur'an-ı Kerîm'in elimizdeki metninini iniş kronolojisine göre tertip edilmediğini, sûreler ve âyet gruplarının hangi bağlamda nazil olduğuna dair bilgilerin tatmin edici ilmîlikte görünmediğini, birçok âyetin delâletinin de günümüzde hâlâ tartışılmakta olduğunu dile getirdi.

Daha sonra Peygamber'in Sünneti'ni tespit ve taşıma iddiasını taşıyan hadis kaynaklarındaki zaafıara işaret eden Zeyveli, elimizdeki *Sünen*, *Câmi'*, *Müsned*, *Mu'cem* formların kronolojik

bir tasnif olmadığını, hadislerin vurûd zaman, mekân ve sebebini isabetli bir şekilde tespit etmenin zor ve uzun ilmî çalışmalar gerektirdiğini, hadislerin iki-üç asırlık şifâhî aktarım süreci sonrası kayda geçirilmiş olmasının da başka problemler getirdiğini ifade etti.

Bu arada *sünnet* ve *hadis* kavramlarının hatalı kullanımlarına işaret eden Zeyveli "Bazı hadislerle bir *sünnet* nakledilmiş olabileceğine karşılık her hadis bir sünnet ihtiva etmeyebilir" dedi ve Peygamberî uygulama anlamıyla 'Resûlullah'ın Sünneti'ni yalnızca hadis kitaplarında aramanın yanlış olacağını belirtti.

Zeyveli, Kur'an ve hadisten farklı olarak sîret kaynaklarının kronolojik bir sırada yazılmış olmasının avantajına ve bu kaynakların âyetlerin ve Sünnet malzemesinin (hadisler) doğru anla-

şılmasındaki önemine temas ettikten sonra sîret kaynaklarının da iki-üç asır sonra derlenmesinin beraberinde birçok zaafi beraberinde getirdiğine dikkat çekti. İlk dönem sîret malzemesindeki en belirgin zaafaların, şifâhî aktarımdan, tarafgirlikten, bilgisizlikten, hurafe düşkünlüğünden, bir de Hz. Peygamber'i ölçsüz yüceltmeden kaynaklanabileceğine işaret etti.

Zaafaların tespitinde kriterlerin Kur'ân-ı Kerîm ve akıl olması gerektiğine işaret eden Zeyveli "Çelişkili anlatımlarda tercih yapmada –birinci kriterde bir açıklık bulunmaması halinde– akıl ve muhakememizin ölçü olması kaçınılmazdır. Bu ikinci kriter, 'evâtür'ün olmadığı her alan için geçerliliğini muhafaza eder" dedi.

Konukların açıklamaları ve sorularına verilen cevapla konferans sona erdi. ♦♦

İlk dönem sîret malzemesindeki en belirgin zaafalar, şifâhî aktarımdan, tarafgirlikten, bilgisizlikten, hurafe düşkünlüğünden ve Hz. Peygamber'i ölçsüz yüceltmeden kaynaklanmaktadır.

Kur'an ve Hukuk

KURAMER 24 Temmuz 2013

Prof. Dr. Ali Bardakoğlu

Kuramer, 2013 İftar etkinliklerinin sonuncusu 24 Temmuz 2013 günü yapıldı. Toplantının konuşmacısı Merkez Müdürü Prof. Dr. Ali Bardakoğlu'ydü.

Bardakoğlu, “*Kur'an ve Hukuk*” konulu konuşmasına “İslâm'ın, vahyin genel akışı ve insanlığın tarihi seyrinin sürekliliği içinde bir değişim gerçekleştirdiğini” belirterek başladı. Daha sonra Kur'an'ın hukuk alanında getirdiği hükümler hakkında genel bir değerlendirmede bulunan konuşmacı, *Fıkıh*'in yeni dönemde *İslâm Hukuku* adını almasını, *İslâm Hukuku*, *Fıkıh* ve *Şeriat* kelimelerinin eşanlamlı olarak kullanılmasını eleştirdi.

Bardakoğlu, konuşmasının ilerleyen bölümlerinde *Şeriatı*, “Kur'an ve sünnetin açık ve kesin ifadelerle bildirdiği amelî hükümler”, *Fıkıhı* da “müslümanların Şeriat'ı esas alarak tarihî süreçte farklı bölge ve dönemlerde gerek ibadet gerekse hukuk alanında geliştirdiği zengin bilgi birikimi ve buna paralel oluşan amelî hayatı yansıtan ilim dalı” olarak anlamının mümkün olacağını, Şeriat'ın her hâlükârda fıkhâ göre daha dar ve özel bir anlamının bulunduğunu belirtti.

İslâm Hukuku tabirinin, modern dönem Batı hukukuyla karşılaşma sonucu ve zımnen ona alternatif olma iddiasını da taşıyan nev-zuhur

bir adlandırma olduğunu belirten Bardakoğlu, *Fıkıh* yerine kullanılan *İslâm Hukuku* tabirinin, *Fıkıh*'in özünde içerdiği ahlâkî ve derûnî duyarlılıkların göz ardı edilmesine ve onun kurallar yığını olarak algılanmasına yol açtığını dile getirdi.

Kur'an'ın ibadet, evlenme-boşanma ve miras, suçlar ve cezalar, ticari hayat, gündelik hayat ve sosyal ilişkiler, yönetim ve siyaset gibi farklı alanlarda getirdiği hükümleri özetleyen ve Kur'an'ın bu konuları nasıl bir üslupla düzenlediğine değinen Bardakoğlu konuşmasını şu değerlendirmeye tamamladı:

“Kur'an'ın hukukî ahkâm içeren âyetleri mütalâa edilirse, onun bir hukuk metni gibi okunmasının önünde zorluklar bulunduğu, gerek birey gerekse toplum ve uluslararası ilişkiler alanında modern hukukun kapsadığı bütün alanlarda Kur'an'ın ayrı ayrı hüküm getirmede ve böyle bir amacının da bulunmadığı açıkça görülür. Günümüzde hukuk, siyaset ve uluslararası ilişkiler açısından ön plana çıkan birçok tema Kur'an'da yer almamakta ya da âyetlerin dolaylı

anlamı içinde kalmaktadır. Ayrıca birçok âyette hukukî ve ahlâkî vurgu iç içedir. Öte yandan, İslâm'ın geldiği dönem Arap tarihi ve dinlerin genel tarihi incelendiğinde getirilen hukukî hükümlerle tarihin akışı, toplumsal yapı ve örfî uygulama arasında göz ardı edilemeyecek bir bağın bulunduğu görülecektir. Buna fakihlerin Kur'an'ın nazil olduğu ana coğrafyadan ve şartlardan uzaklaştıkça ilgili âyetlere farklı yorumlar getirmiş olması ve *makâsîd* düşüncesinin daha öne çıkmış olması da eklenebilir. Bunun yanı sıra fıkıh ekollerinin hayatın tabî seyri içinde ortaya çıkan boşlukları dinin genel amaçlarını gözeterek *rey* ve *ictihad* faaliyetiyle doldurma-

sı, yeni ihtiyaçları âyetlerin verdiği ruhsatları ve dolaylı anlatımını öne çıkararak karşılamaya çalışması, böylece ana eksenden ayrılmamış olması da dikkate değer başka bir husustur. Bütün bunlar Kur'an'da hukuku ve şeriat-fıkıh ilişkisini kavrama açısından bizlere önemli imkânlar sunmaktadır.”

Program, davetlilerin sorularının cevaplandırılmasıyla sona erdi. ♦♦

Kur'an'ın hukukî ahkâm içeren âyetleri mütalaa edilirse, onun bir hukuk metni gibi okunmasının önünde zorluklar bulunduğu, gerek birey gerekse toplum ve uluslararası ilişkiler alanında modern hukukun kapsadığı bütün alanlarda Kur'an'ın ayrı ayrı hüküm getirmedeği ve böyle bir amacının da bulunmadığı açıkça görülür

Kur'an-Sünnet İlişkisi

KURAMER 12 Aralık 2013

Prof. Dr. Mehmet Said Hatiboğlu

Kuramer konferansları, ülkemizin önde gelen ilim adamlarından Prof. Dr. Mehmet Said Hatiboğlu'nun "Kur'an-Sünnet İlişkisi" konulu konferansıyla devam etti.

12 Aralık 2013 tarihinde Merkez binasında yapılan, akademisyenler ile davetlilerin katıldığı konuşmaya Hatiboğlu, kendisini İlâhiyat okumaya ve ilmî çalışmalara sevk eden bir anısıyla başladı. Bir ilmihâldeki "insan uyurken yer içerse orucu bozular" ifadesinin kendisini çok şaşırttığını ve araştırma yapmaya yönelttiğini söyledi. "Âlimlerimiz, eski kitaplarda gördükleri şeyleri tenkit etmeden aynen naklediyorlar. Kur'an'dan aldıkları zihniyeti konuşurmayı vazife olarak görmüyorlar" diyen Hatiboğlu konuşmasını şöyle sürdürdü. "Aslında ilk asırlardan beri geliyor bu bakış. Eski olsun yeni olsun bütün kültür kaynaklarımızı Kur'an'ın oluşturduğu zihinle yeniden değerlendirmemiz lazım. Kur'anî zihniyeti kendi kültürümüze de uygulamamız gerekir. Büyük âlimler yazmış diye bir

şeyi olduğu gibi almak zorunda değiliz. Allâme olsalar da yanlış şeyler söylemiş olabilirler. Onları Kur'an ve sünnet zihniyetine göre denetlememiz gerekir."

Daha sonra klasik dönem kitaplarından sorgulanması gereken bazı örnekler veren ve bunların değerlendirmesini yapan Hatiboğlu, konuşmasının ilerleyen bölümlerinde, ilk dönem İslâm kültürünü yeniden yorumlamamıza sebep teşkil edecek yeni eserler yayınlandığına, diğer yandan Avrupalıların İslâm ile ilgili neşrettiği pek çok eserin bizde henüz bulunmadığına dikkat çekti. "Bu kitapların tanıtılması ve neşredilmesi lazımdır. Ama bunu bilen kimseler yapmalı, gerektiği yerde de tenkit etmeli" diyen Hatiboğlu, konuşmasını müsteşriklerin kasıtlı bazı yayınlarından örneklerle sürdürdü ve şunları söyledi:

“Biz bunları niçin tanımak zorundayız ? Şu sebepten: Bilirsiniz ki Garp dünyası ilk beş asırda Müslümanlar için ciddi bir problem çıkarılmamıştı. Kendi dertleriyle meşgul olmuşlardı. Fakat bizim Selçuklu komutanları mukaddes mekânlarını işgal edince durum değişti. İki yüz yıl süren savaş başlattılar. Sonunda da anladılar ki müslüman dünyayı, silah zoruyla ele geçiremeyecekler. Bu sefer Vatikan başta olmak üzere yeni bir plan yaptılar. Bu plan, Müslümanlığı en az Müslümanlar kadar bilerek onlara kültürel cepheden hücum etmeyi gerektiriyordu. Batı'nın Kur'an üzerine çalışma faaliyetleri bundan sonra başladı. Kur'an'ın ilk Latince tercümesi 1139 da yapıldı. Bakınız *Sahîh-i Buhârî*'nin dört cilt Fransızca'sını bulduğumda daha Türkçe tam tercümesi yoktu. Bu çalışmadaki yanlışları toplayan beşinci cildini de merhum *Hami-dullah* yapmıştı. *Müslümanlık Hristiyanlık* adlı derginin ilk sayısını 1975 yılında Romada bir kitapçıda gördüm. Şimdi sanıyorum kırkıncı cildi çıkıyor. Sizler de biliyorsunuz ve bir kısmı kütüphanelerimizde var. Fakat bu yayınları

Kur'ânî zihinle elekten geçirecek asistanlarınız var mı?”

Daha sonra soruları cevaplandıran Hatiboğlu, konuşmasını Kuramer'in Kur'an araştırmalarıyla ilgili hazırlanan projelerini fevkalade derinlikli projeler olarak bulduğunu, hepsinin de sonuçlanmasının gerektiğini ifade ederek bitirdi. ♦♦

Eski olsun yeni olsun bütün kültür kaynaklarımızı Kur'an'ın oluşturduğu zihinle yeniden değerlendirmemiz lazım. Kur'ânî zihniyeti kendi kültürümüze de uygulamamız gerekir. Büyük âlimler yazmış diye bir şeyi olduğu gibi almak zorunda değiliz.

Modern Dünyada İslâm Fıkhı

KURAMER 19 Aralık 2013

Prof. Dr. Ali Bardakoğlu

Kuramer'in 19 Aralık 2013 tarihinde düzenlediği konferansın konuşmacısı Merkez Müdürü Prof. Dr. Ali Bardakoğlu'ydu.

“*Modern Dünyada İslâm Fıkhı*” konulu konferansa farklı alanlardan akademisyenler ve diğer davetliler katıldı. Konuşmasına İslâm Dininin *akîde* ve *şerî'a* şeklinde iki ana bölüme ayrıldığına işaret ederek başlayan Bardakoğlu, ahlâk ve derûnî dindarlığın iki bölümün de harcında aslı unsur olarak yer aldığı için *tasavvuf* ve *ahlâk* dallarının İslâm'ın ayrı bölümleri olarak zikredilmediğini ifade etti. Bardakoğlu'na göre, hem *akîde* hem de *şerî'a*'nın inanılıp savunulması istenen kurallar yığını halini alması üzerine *ahlâkî* ve *derûnî* dindarlığı örgütlü tasavvuf üstlenmeye başladı. Günümüzde, özellikle de Batı'da, akîde ve *şerî'a*'nın İslâm'ı temsilde geri plana itilmekte, dinî mirasımızın daha tartışmalı ve ilginç yönlerinin öne çıkarılmakta olduğunu söyleyen Bardakoğlu, “ilginç olan”ın, “makul ve fitrî” olanın önüne geçmesinin ciddi bir sorun olduğunu ifade etti.

İslâm ülkelerinin, modern döneme olumsuz şartlar içinde girdiğini söyleyen Bardakoğlu, müslümanların bilim ve ekonomide geride kalmış olmaları, bağımsızlık mücadeleleri, ulus-devlet serüvenleri, sömürge döneminden kalan ayrışmaların yeni tarzlarda sürdürülüyor olması gibi bir dizi soruna dikkat çekti. Bardakoğlu, “Moral bozucu bu ortam, ayrıca dini ilimlerde oryantalist çalışmalara duyulan hayranlık veya tepkiler, ülkelerin iç siyaseti ve bu siyaset içinde ulemânın konumu, dışlanmalar sadece İslâmcı düşüncenin ilgi alanını değil aynı zamanda dini ilimlerin söylemini de etkiledi” dedi ve bütün bu gelişmelerin İslâm fıkhını derinden etkilediğini ifade etti.

Batı kaynaklı yeni hukukun karşısında hayli mesafe kaybetmiş olan geleneksel fıkhın, kültürel dokusu korunarak modern hukuk sistematüğinde ve mantüğında yeniden telif edilmeye başlan-

dığını ve bunun da son tahlilde fikhın aleyhinde olduğunu ifade eden Bardakoğlu, günümüzdeki fikh çalışmalarına ilişkin olarak özetle şunları söyledi. “Yeni dönemde fikhın beşerî ve tabîî karakteri hayli zayıflatıldı ve fikh akidevî bir alana çekildi. Günümüz fikh çalışmalarında fikhın gelişimi âdetâ tarihten soyutlanarak tasvir edilmekte; klasik fikh kültürünü besleyen farklı kaynaklardan, meselâ farklı bölgelerdeki sosyal yapı, siyasal ilişkiler, şehir ve şahıs tarihleri ile vâkıât-nevâzil literatürü, seyahatnâmeler gibi paralel verilerden yeterince istifade edilmemektedir. Bu tarz yaklaşım, klasik fikhın hem tarihî süreç içinde (dikey) hem de aynı zaman diliminde farklı bölgelerde (yatay) sahip olduğu değişkenlik ve dinamizmi gölgeyor; onu tarihe ve teoriye hapsediyor; dahası, klasik fikh öğretisini ve literatürü tek bir coğrafyada ve tek bir zaman diliminde oluşmuş metinler şeklinde algılamaya götürüyor. Mezheplerin iç tutarlılığını ve uygulama birliğini sağlamaya matuf muhtasar/muteber metin geleneği ile fikh eğitim aracı olarak geliştirilen şerh/haşiye geleneği de çoğu zaman İslâm toplumlarının fikhî hayatının aynası ve bire bir kopyası gibi görülmekte ve sunulmaktadır. Hâlbuki İslâm toplumlarının fikhî hayatının satırlar ve katı kurallar arasına sıkıştırılmayacak kadar çeşitlilik ve ihtiyaçlara göre değişkenlik gösterdiği ve yeni çözümler ürettiği, teori ile pratik arasında bire bir ayniyet olmadığı açıktır. Ancak konunun bu yönü, fikhın zaaf noktası olarak görüldüğü için olmalı, fikhî araştırmalarında hiçbir zaman hak ettiği ilgiyi görmemiştir.”

Konferans sonunda konu etrafında müzakere açıldı, davetlilerin katkıları alındı, sorular cevaplandırıldı. ♦♦

İslâm toplumlarının fikhî hayatının satırlar ve katı kurallar arasına sıkıştırılmayacak kadar çeşitlilik ve ihtiyaçlara göre değişkenlik gösterdiği ve yeni çözümler ürettiği, teori ile pratik arasında bire bir ayniyet olmadığı açıktır.

Kur'an Çalışmalarında Yeni Arayışlar

KURAMER 10 Ocak 2014

Prof. Dr. Salih Akdemir

Kuramer Konferanslarına, Ankara Üniversitesi İllâhiyat Fakültesi Öğretim Üyelerinden, kısa bir zaman önce Rahmet-i İllâhiye'ye tevdi ettiğimiz merhûm Prof. Dr. Salih Akdemir'in "Kur'an Çalışmalarında Yeni Arayışlar" konulu konferansıla devam edildi. 10 Ocak 2014 te Merkez Konferans Salonunda yapılan konuşmaya İllâhiyat Fakülteleri Tefsir Bölümü öğretim üyeleri ile diğer ilgili davetliler katıldı.

Konuşmasına, Kur'an'la olan ilişkilerimizi son derecede etkilediğini ifade ettiği *ötekileştirme* vurgusuyla başlayan Salih Akdemir, ötekileştirmenin, diğerini dikkate almamanın, her grubun kendi görüşlerini esas kabul edip diğerlerini reddetmesinin doğal özelliğimiz haline geldiğini, ötekileştirmenin genel bir prensip haline dönüştüğünü hatta ötekileştirmek gerektiğine inanmaya başladığımızı söyledi. Bu halimizin Kur'an'la olan ilişkilerimize de yansıdığını ifade eden Akdemir, Fâtîha Sûresi meâllerini örnek vererek şöyle dedi: "Maalesef bu Sûre'ye yaklaşımımız diğer din mensuplarını ötekileştirdiğimizin en açık belirtisidir. Bizim şu ana kadar yaptığımız çeviriler çok yanlış. Aslında Taberî dahil bütün tefsirlere baktığımızda şunu görüyoruz. "Gayri'l-mağdûbi aleyhim" "humu'l-Yahûd", "Velâ'd-dâllîn" de "humu'n-Nasârâ" diye ifade ediliyor. Oysa burada Allah bizden öncekilerin yolunda olmamızı istiyor. Allah'ın bizi ulaştırmak istediği yol öncekilerin yoludur.

Aslında Taberî dahil bütün tefsirlere baktığımızda şunu görüyoruz. "Gayri'l-mağdûbi aleyhim" "humu'l-Yahûd", "Velâ'd-dâllîn" de "humu'n-Nasârâ" diye ifade ediliyor. Oysa burada Allah bizden öncekilerin yolunda olmamızı istiyor. Allah'ın bizi ulaştırmak istediği yol öncekilerin yoludur.

ediliyor. Oysa burada Allah bizden öncekilerin yolunda olmamızı istiyor. Allah'ın bizi ulaştır-
mak istediği yol öncekilerin yoludur. Allah'ın
nimet verdiği kişiler olabilmemiz için onun ga-
zabına yol açacak işler yapmamamız gerekir. Bir
de inanç konusunda sapık öğretilerden kaçın-
mamız gerekir. “*Gayri'l-mağdûbi aleyhim velâ'd-
dâllîn*” ifadesinin anlamı budur.”

Akdemir, Kur'an'ın *musaddik* ve *mübeymin* olu-
şunun, onun bu özelliğinin çok önemli oldu-
ğunu; bu özelliklerin Kur'an'ın önceki vahiyleri
tasdik ettiği, onayladığı, geçerli kıldığı ve onları
koruma altına aldığı anlamı taşıdığı için altını çiz-
dikten sonra Nahl Sûresi'nin 93. âyetinde “*Eğer
Allah dileseydi sizi tek bir ümmet kıları*” ifade-
sini nasıl anlamamız gerektiği üzerinde durdu.
“Eğer Allah Teâlâ bunları yürürlükten kaldırı-
saydı, Bakara Sûresi'nin 148. âyetinde “*güzellik-
lerde yarışın*” demesinin ne anlamı olurdu? Eğer
bu adamlar sapkınsa, gazaba uğramışlarsa veya
yoldan çıkmışlarsa yani bunların güzelliklerde
yarışmasının anlamı nedir?” diye soran Prof. Dr.
Salih Akdemir, Kur'an-ı Kerim'in güzel eylemler
konusunda bütün inançları harekete geçirdiğini
söyledi.

Konuşmasının ikinci bölümünde Kur'an'ın kay-
bolan mânalarını ararken Arapça'nın Sâmi dille-
rine anlam yakınlığı ile onlardan farkını bilme-
nin tartışmasız önemine vurgu yaparak özetle
şunları ifade etti:

“Arapça yirmi sekiz, Akadca, İbrânîce ve Ârâmî-
ce yirmi iki harften oluşuyor. Eğer o altı harfin
karşılıklarını bilerseniz hepsinin altından Arapça
çıkıyor. Yahudiler, sâd, dâd ve zı'yı bir harfle kar-
şıyor. Peltek se'ler şîn'e dönüşmüş. Peltek ze'ler
keskin ze'ye ya da dâl'a dönüşmüş. Bunları bil-
diğiniz zaman bütün bu kelimelerden Arapça

Taziye

Ömrünün verimli çağında dar-ı
bekâya irtihal eden değerli
hocamız Salih Akdemir'e
Kuramer camiası olarak
Allah'tan rahmet, ailesine,
yakınlarına ve öğrencilerine
sabır niyaz ediyoruz.

kelimeler çıkıyor. Yahudi kutsal kitabı, *ketebe*
ve *rahime* gibi *beş yüz* kökten oluşuyor. Ama
Kur'an-ı Kerim'de kök sayısı bin beş yüz beştir.
Diğer yandan Arapça'da on beş tane fiil kalıbı
vardır. Bu sayı Akadca'da on üçtür. İbrânîce'de
ise sadece beş tanedir. Ârâmîce'de ise üç tane
fiil kalıbı vardır. Bu nedenle zamanla değişime
uğrayan bazı Kur'an sözcüklerinin anlamını bu
dillerden izlememiz gerekebilir.”

Konuşmasını Kur'an'daki *emera* kelimesinin kök
anlamının *söylemek* olduğunu Samî dillerden
örnekler vererek sürdüren Akdemir, Kur'an-dil
ilişkisinin bir başka yönü olan Kur'an sözlükleri
alanında İslâm klasiklerinden, modern dönem-
de ve Batı'da bu sahada yapılan çalışmalardan
örnekler verdi ve kelimelerin kök anlamını ve
kökenini bilmenin Kur'an çalışmalarındaki
önemini vurgulayarak sözlerini tamamladı. ♦♦

Kur'an'da, Kur'an ve Hikmet Kavramları

KURAMER 24 Ocak 2014

Prof. Dr. Abdulaziz Bayındır

Kuramer'in 24 Ocak 2014 tarihindeki konferansı, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğretim üyesi ve Süleymaniye Vakfı başkanı Prof. Dr. Abdülaziz Bayındır tarafından "Kur'an'da Kur'an ve Hikmet Kavramları" konusunda verildi. Çok sayıda akademisyen ve diğer davetlilerin katıldığı konferans sıcak tartışmalara da neden oldu ve yaklaşık üç saat sürdü.

Konuşmasına, bazı tefsirlerde *Kur'an* kelimesine verilen anlamı isabetli bulmadığını söyleyerek başlayan Bayındır, Kur'an'ın "toplama" anlamına gelen *kur'* veya *kar'* kökünden türetildiğini, "bir araya toplanmış şeylerden oluşan küme veya kümeler" mânasında tekil veya çoğul anlamda kullanıldığını, 114 sûreden oluşan büyük kümeyle Kur'an deneceği gibi onun alt kümelerine de Kur'an denebileceğini ifade etti. "Kümeler, bir aradaki âyetlerden oluşabileceği gibi farklı yerlerdeki âyetlerden de oluşabilir" diyen Bayındır, bu nedenle ilk inen âyetlere de *Kur'an* dendiğini söyledi. Bakara Sûresi'nin 185. âyetini "*Ramazan o Kur'an'ın (âyet kümesinin) indirildiği aydır*" şeklinde anlamlandıran Bayındır, "Kur'an" kelimesiyle ilgili bu durumun muhkem, müteşâbih, tevîl, hikmet

ve mesânî kelimeleri için de geçerli olduğunu ifade etti. Müteşâbih'in "birbirine benzeyen"; mesânî'nin ise "ikişerliler" demek olduğunu ifade eden Bayındır, "Bu yüzden kümeler, birbirine benzeyen ikişerli âyetlerin tevîli ile oluşmalıdır. Tevîl, kapalı anlamları, kapalı tarafı olmayan açık sözde birleştirmektir. Açık âyete muhkem denir. Dolayısıyla âyet kümeleri, ikişerli yönleme göre muhkem âyete bağlanmış müteşâbihlerden oluşur. Bunu, uzman bir ekip yapmalıdır" dedi.

Özetle, "Bir kümeden çıkan hükmün adı hikmettir. Allah'ın Elçisi ümmetine onu öğretmiştir. Hikmet, âyetlerin içinde saklı olduğu için Kur'an'ı açıklayan Allah'tır. Hikmeti bulmak, onun açıklamalarına ulaşmak-

Tevîl, kapalı anlamları, kapalı tarafı olmayan açık sözde birleştirmektir. Açık âyete muhkem denir. Dolayısıyla âyet kümeleri, ikişerli yönleme göre muhkem âyete bağlanmış müteşâbihlerden oluşur. Bunu, uzman bir ekip yapmalıdır.

tır. Bu sebeple hikmet, Kitab'ın açıklamasına ulaşmaktır. Kur'an'ın her şeyi açıklaması, diğer kitaplara benzememesini gerektirir. Onun yöntemi, sınırlı sayıdaki harflerle sınırsız bilgileri yazmaya benzer. Âyet kümelerini oluşturamayanlar Kitab'ın içindeki hikmetlere ulaşamazlar. Allah'ın Elçisinin ulaştığı hikmetlere Sünnet denir. Hikmete ulaşma yöntemi unutulduğu için Müslümanlar, bilgi üretmez ve problem çözemez hale gelmişlerdir. Artık hikmetin yerini hurafeler almıştır” diyor Bayındır nüzûl-i Îsâ konusunu örnek vererek, Âl-i İmrân Sûresi'nin 55. âyetindeki vefat sözcüğünün “ölüm” anlamına geldiği gibi “uyku” anlamına da geldiğini, burada hangi anlamın kastedildiğini ancak Mâide Sûresi'nin 116-118 âyetlerinden öğrenebileceğimizi söyledi. “Bu âyetleri birlikte okuyanlar Îsâ'nın öldüğünü anlar ve tekrar geleceğine de inanmazlar” diyor Bayındır, konu ile ilgili hadislerin metnini kabul edemeyeceklerinden senetlerine bakma ihtiyacı da duymayacaklarını, bu yöntemin hadislerin metin tenkidi ile ilgili sıkıntıları da gidereceğini ifade etti. ♦♦

Tefsir ve Meal Çalışmaları

KURAMER 14 Şubat 2014

Prof. Dr. Hasan Elik

Kuramer konferanslarına, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Prof. Dr. Hasan Elik'in konferansı ile devam edildi. 14 Şubat 2014 Cuma günü Merkez Konferans Salonunda yapılan konuşmaya çok sayıda ilim adamı ve davetli katıldı.

Konuşmasında tefsir ve meal çalışmalarını konu edinen Elik, sözlerine Kur'an ve Mushaf kavramları arasındaki farkı hatırlatarak başladı. "Hz. Peygamber'in ağzından *"Elhamdülillahi Rabbi'l-âlemîn"* lafızları çıkıyor. Onun okuduğu bu şey Kur'an'dır. Şimdi Hz. Peygamber'in tilâvet ettiği *"elhamdülillâhi rabbi'l-âlemîn"* yazıya dönüşmüş; yâni Kur'an Mushaf'a dönüşmüş durumda. Hitap kitaba dönüştü. Kur'an'ın uyum ve insicamı olaylarla ilgili, meselâ bir âyeti Bedir'le, Hicretle, Ebu Leheb'le ilgili iken Mushaf'a geçtiğimiz zaman Mushaf'ın tenasübünü arama devri başladı. Sayfanın altıyla üstünün arasında uyum aranır oldu." diyen Elik, "Hz. Peygamber'in insanlara *Allah kelâmı* diye takdim ettiği, tebliğ ettiği kelâmın anlaşılmaya muhtaç bir kelim olmadığını, ama bugün bazı tefsirleri anlamamanın Kur'an'ı anlamaktan daha zor" olduğunu söyledi.

"Hz. Ömer Sahabe'nin ihtilaflarını görünce, İbn Abbas'a bir serzeniş olarak "Bu ümmetin kitabı bir, öyleyse niye ihtilaflar var?" diye soruyor. O da diyor ki "Kur'an-ı Kerim'in nerede indiğini, kiminle alâkalı olduğunu biliyorduk. Dolayısıyla ihtilaf etmiyorduk. Ama sonra gelenler, Kur'an'ın nerede kiminle ilgili, niçin nâzil olduğunu bilmediği için Kur'an'ın mânasını bilmiyorlar." Sahabe-i Kirâm'ın bütün tefsir bilgisi, bu âyet kiminle ilgili indi, nerede indi bundan ibaretti. Sahabe'nin Kur'an bilgisinde, tefsirde otorite olmasının sebebi nüzûl ortamını bilmesidir. Yoksa "o âyet şu mânaya gelir, öteki şu mânaya gelir, bunun on beş mânası vardır" gibi yorumların hepsi sonraki işlerdir. Kur'an-ı Kerim temas ettiği meseleleri, herkesin zekâsına, aklî melekesine, yeteneğine zamanın gelişmelerine, bilimin gelişmelerine bırakmış bir kitap değildir. Kur'an'ın bunlarla hiç alakası yoktur." diyen Elik Kur'an'ın nüzûl ortamını ve döne-

mini bilmenin önemine dikkat çekti ve bunu bilmemekten doğan yanlış anlam ve yorumlardan bazı örnekler verdi. Nüzûl dönemindeki Kur'an'la nüzûl sonrası Kur'an'ın ayrılması lazım geldiğini ifade eden Hasan Elik, nüzûl döneminde Kur'an'ın gayet açık olduğunu, çünkü “*eyne nezele, fime nezele*”nin bilindiğini, bunu bilmeden yapılan çevirilerin de okuyucuya bir şey vermeyeceğini söyledi.

“Kur'an-ı Kerim eğer bir bilim kitabıysa onun açıklanması lazım. Ama tevhid kitabıysa, iman kitabıysa onu açıklamaya ihtiyaç yok. Bize göre Kur'an-ı Kerim özü itibarıyla bir iman ve ahlâk kitabıdır.” diyen Elik, “Allah'ın, “İsâ'ya anlattığımız gibi Mûsâ'ya bildirdiğimiz gibi sen de *Lâ ilâhe illallah* de” dediğini ve bunun dinin özü olduğunu ifade etti. “Sizi topraktan yarattı” gibi âyetler dahil Kur'an'ın hiçbir âyetinin fiziki ve teknik bir bilgi vermeyi hedeflemediğini söyleyen Hasan Elik, “Bu tür âyetler muhataplarına konularını hatırlatmakta, şımarıklıklarını yüzlerine vurmaktadır. “Ey Ebu Cehil işte beni çamurdan yarattım” derken de bunu kas-

tetmektedir. Yoksa bu âyetlerde kastedilen şey, insanın neden yaratıldığını anlatmak değildir” dedikten sonra benzeri bazı örnekler üzerinde durdu ve “İşte bu nedenle Kur'an'ı yeniden okumaya başlamamız lâzım diyorum.” diyerek konuşmasını tamamladı. ♦♦

Hız. Peygamber'in tilâvet ettiği “elhamdülillâhi rabbi'l-âlemîn” yazıya dönüşmüş; yâni Kur'an Mushaf'a dönüşmüş durumda. Hitap kitaba dönüştü. Kur'an'ın uyum ve insicamı olaylarla ilgili, meselâ bir âyeti Bedir'le, Hicretle, Ebu Leheb'le ilgili iken Mushaf'a geçtiğimiz zaman Mushaf'ın tenasübünü arama devri başladı.

Anglo-Sakson ve Amerikan Geleneklerinde Revizyonizm

KURAMER 21 Şubat 2014

Doç. Dr. Necmettin Gökkır

Kuramer, konferans faaliyetlerine İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Doç. Dr. Necmettin Gökkır'ın konuşmasıyla devam etti. 21 Şubat 2014 tarihinde Merkezde yapılan, "Anglo-Sakson ve Amerikan Geleneklerinde Revizyonizm" konulu konferansa öğretim üyeleri ve davetliler katıldı.

Necmettin Gökkır, konuşmasının başında, Batı'nın Kur'an'la tanışmasının *Robert Ketton*'in 12. yüzyılda yapmış olduğu tercümeden sonra olduğunu ve bunun artan bir ilgi ile devam ettiğini, ilk yüzyıllarda polemik ve apolojetik bir izlenim uyandıran Batı oryantalist çalışmalarının 19. yüzyıldan itibaren bilimsel perspektif ve yöntemleri kullanmaya başladığını dile getirdi. Daha sonra yahudi oryantalistlerin de bu tartışmalara katıldığını görüldüğünü ifade eden Gökkır özetle şunları söyledi: "Bu iki perspektif Kur'an araştırmalarında özellikle Kur'an tarihi yazımında iki farklı perspektifi ve farklı sonuçları çıkardı. Hıristiyan oryantalistler Kur'an ve İslâm'ı hıristiyan kökenin-

de ararken yahudi oryantalistler onu yahudi çıkışlı bir kitap ve din olarak tanıtmaya çalıştılar. Bu çalışmaların ortak noktası geleneksel tarihselci yaklaşımı kullanmaları ve Kur'an'ın kökenini araştırmaya yönelmeleridir. Alman yahudilerinden *Abraham Geiger*'in, yahudi inanç ve uygulamalarının Hz. Muhammed ve dolayısıyla da Kur'an'ın oluşmasındaki etkilerine vurgu yapan *Was hat Mohammed aus dem Judentum Aufgenommen?* (Bonn 1833) adlı çalışması bu literatürün 19. yüzyıldaki öncüsü olarak görülür. *Geiger*'i takip eden Arent Jan Wensinck, *Mohammed en de Joden te Medina* (1908), H. Hirschfeld, *Jüdische Elemente im Koran* (1877), W. St. Clair Tisdall, *The Origin-*

nal Sources of the Qur'an (1905), Ch. C. Torrey, *The Jewish Foundation of Islam* (New York 1933), Julian Obermann, *Islamic Origins: A study in Background and Foundation* ve S. D. Goitein, *Muhammad's Inspiration by Judaism* adlı çalışmalarıyla 'İslâm'ın oluşmasında yahudi etkileri' türünden polemik literatüre katkıda bulunmuşlardır. Joseph Schacht'ın İslâm hukukunun kaynağını inceleyen *The Origins of Muhammadan Jurisprudence* (Oxford, 1950) ve Sidersky'nin Kur'an'daki kıssaların kaynaklarını inceleyen *Les Origines de Légendes Musulmanes dans le Coran* (Paris, 1933) eserleri de bu türden çalışmalardır.”

Yirminci yüzyılın ikinci yarısında Abraham Katsh'ın el-Bakara ve Âl-i İmrân sûrelerini analiz ettiği *Biblical and Talmudic Backgrounds of the Koran and Its Commentaries* adlı çalışmasında, Yahudiliğe ait unsurların bizzat Kur'an'daki izlerini ele aldığını ifade eden Gökkır, J. Wellhausen, *Reste Arabischen Heidentums* (Berlin, 1897); H. P. Smith, *The Bible and Islam* (New York, 1897); Tor Andrae, *Der Ursprung des Is-*

lams und das Christentum (Upsala, 1926); Richard Bell, *The Origin of Islam in its Christian Environment* (London, 1926) ve Karl Ahrens, *Muhammad als Religionsstifter* (1935) adlı eserleriyle İslâm'ın Hıristiyanlıktan doğduğu düşüncesini işlediklerini söyledi. Gökkır, konuşmasını, hem yahudi hem hıristiyan kökenlerini dilbilimsel açıdan ortaya koymaya çalışan diğer bir akımın temsilcisi olan *Arthur Jeffery*'den bahisle tamamladı. ♦♦

Hıristiyan oryantalistler Kur'an ve İslâm'ı Hıristiyan kökeninde ararken Yahudi oryantalistler Yahudi çıkışlı bir kitap ve din olarak tanıtmaya çalıştılar.

Kur'an'ın Geç Antik Dönem Epistemik Dünyasında Konumlandırılması

[İstanbul 29 Mayıs Üniv. 23 Şubat 2014](#)

Prof. Dr. Angelika Neuwirth

Merkezimizde *Berlin-Brandenburgische Akademie der Wissenschaften* bünyesinde Kur'an el yazmalarından ve ilk dönemlere ait dokümanter kaynaklardan hareketle Kur'an ve Mushaf tarihi araştırmaları yapan *Corpus Coranicum* adlı projenin başkanı Prof. Dr. Angelika Neuwirth konferans verdi. Neuwirth, 22 Şubat 2014'te Merkez konferans solunda Merkez yazarlarına ve 23 Şubat 2014'te İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi konferans salonunda yüksek lisans ve doktora öğrencilerine "Kur'an'ın Geç Antik Dönem Epistemik Dünyasında Konumlandırılması" konulu iki ayrı konuşma yaptı.

Konuşmasına, Kur'an'ın Batı tarafından hâlâ, polemik ve karalama ile dolu uzun bir tarih sebebiyle, yabancı ve egzotik bir metin olarak algılanmakta olduğuna işaretleyerek başlayan Angelika Neuwirth, İslâm'ın daha derin idrakine varabilmek için Kur'an'ın temel akîde ve ilkelerini yakından bilmek gerektiği tespitinde bulundu. Bu derin idrakin, en tatmin edici şekilde ancak Kur'an'ın tarihsel bir bakış açısıyla derinlemesine yeniden incelenmesiyle gerçekleşebileceğini ifade etti.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Kur'an araştırmalarının filolojik yaklaşımlardan büyük ölçü-

de uzaklaşarak tarihî meselelere odaklanmaya başladığını dile getiren Angelika Neuwirth, Muhammed'in hayatına, Protestan teolojisinde takip edilen "İsâ'nın hayatı" yaklaşımının uyarlandığını ve Kur'an araştırmalarına psikolojik tartışmaların da dâhil edildiğini söyledi. Geleneksel yaklaşımın, *John Wansbrough*, *Patricia Crone* ve *Michael Cook*'ü karşıt bir konum oluşturmaya ittiğini ifade eden Neuwirth, bu üç İngiliz'in İslâm'ın kökenleri konusunda katı bir eleştirel bakış açısıyla hareket ettiklerini ve 1977 yılında basılan *Kur'an Araştırmaları* ve *Hacerizm* adlı eserlerde ortaya konan fikirlerin,

takip eden on-yirmi yıl boyunca Kur'an mütalaası konusunda hâkim model olduğunu söyledi. Bu bilgilerin bakış açısına göre Kur'an'ın sosyal-dinî bağlamı ve kaynağı konusunda hiçbir bilginin mümkün ve güvenilir olmadığını, bu sebeple Peygamber ve onun ashabı hakkındaki her rivayetin asılsız olduğunu ifade eden Neuwirth özetle şunları söyledi:

“Bunun üzerine geleneksel sîrete dayalı Kur'an Araştırmaları'ndan kaçınılmaya başlandı; *Wansbrough*, *Crone* ve *Cook*, çok daha sonradan bir araya getirildiğine inandıkları Kur'an metninin sahihliğini reddettikleri için metin odaklı çalışmalar (textual studies) neredeyse durma noktasına geldi. Tesadüf dışı bir şekilde, bu “darbe”, ilmî yaklaşımlarda gerçekleşen daha genel bir değişimle yaklaşık olarak aynı zamanlarda meydana geldi. Yetmişlerde Doğu Araştırmaları alanında, önceden hâkim olan “filoloji” ile yeni doğan “saha çalışmaları” arasında genel bir yol ayrımı oluştu. Yeni ortaya çıkan “saha çalışmaları” (tabii ki Orta Doğu hakkında jeopolitik bakımdan değerli bilgi üreten bir alan olarak sahip olduğu artı önem sayesinde de), metin çalışmalarını bir yana iterek üstün geldi; metin tahkikleri bu noktadan sonra çağdışı, güncelliğini yitirmiş ve apolitik olarak algılanmaya başladı. Filoloji,

sadece pragmatik sebeplerden değil, ideolojik sebeplerden ötürü de rağbet kaybına uğradı. Edward Said'in 1979'da basılan dönüm noktası niteliğindeki eseri *Oryantalizm*, doğu filolojisine karşı istihfaf ve hatta şüphe dolu bir tutum oluşmasına sebep oldu; bu polemik, başka alanlarda “post-sömürge çalışmaları” başlığı altında canla başla sürdürülmeye devam etti. Takip eden senelerde çalışmalarında filolojik bir yaklaşım sergileyen akademik kurumların çoğu kapandı ve onların yerine modern sosyal çalışmalara adanmış merkezler açıldı.” ♦♦

Edward Said'in 1979'da basılan dönüm noktası niteliğindeki eseri *Oryantalizm*, doğu filolojisine karşı istihfaf ve hatta şüphe dolu bir tutum oluşmasına sebep oldu; bu polemik, başka alanlarda “post-sömürge çalışmaları” başlığı altında canla başla sürdürülmeye devam etti.

Bâtinî ve Bilimsel Tefsîr Ne Kadar Mümkmn?

KURAMER 04 Nisan 2014

Prof. Dr. Süleyman Ateş

Kuramer, konferanslarını Diyanet İşleri Eski Başkanlarından Prof. Dr. Süleyman Ateş'in konuşmasıyla sürdürdü. Konferans, 4 Nisan 2014 tarihinde Merkez konferans salonunda, çok sayıda İlahiyatçı akademisyenin katılımıyla gerçekleşti.

Süleyman Ateş, "Bâtinî ve Bilimsel Tefsîr Ne Kadar Mümkmn?" konulu konuşmasının başında bâtinî mânânın tamamen yok sayılmayacağı ancak bu mânânın zâhirî mânaya aykırı olmaması, şer'î ve akli verilerle de çelişmemesi gerektiğini dile getirdikten sonra, bu mânânın doğruluğuna dair başka bir delilin de bulunmasının zorunlu olduğunu sözlerine ekledi. Daha sonra da kadîm müfessirlerin kabul edilebilir ve kabul edilemez bâtinî yorumlarından çeşitli örnekler verdi.

Bâtinî mâna arayışında ilkesiz olan yorumların kabul edilemez olduğuna işaret eden Süleyman Ateş, Bakara Sûresi'nin 255. âyetinde geçen "men ze'l-lezî" ifadesini, *men*, *zelle* ve *zî* şeklinde okumayı buna örnek olarak verdi ve bu tarz tevillerin, dilin ilkelerini yok sayan keyfilikten ibaret olduğunu söyledi. Bu tür tevillerde siyak ve sibaka bakmanın da önemine işaret eden Ateş, kimilerinin *on dokuz* rakamının zikredildiği

âyetin vahiyden söz ettiği varsayımıyla Kur'an'ın süre ve âyetlerinin on dokuz ve katlarına göre kodlandığını öne sürdüklerini, oysa ilgili âyette vahiy ve Kur'an'dan değil cehennem muhafızlarının sayısından söz edildiğini ifade etti.

"Kur'an şifreciliği"nin de bâtinî yorumlara benzediğini dile getiren Süleyman Ateş, şifreciliğin ayrıca marazî bir durum olduğunu, bunun tedavisinin Kur'an'ın hidayetine teslimiyetten geçtiğini söyledi. Daha sonra sözü cifr (cefr) sisteminin kurucusu İbn Arabî'ye getiren Ateş, onun harfleri, aralarında peygamberleri de olan bir millet telakki ettiğini, yazılış şekillerinden bile anlam çıkardığını, onun gayet yüksek fikirleri yanında böyle sıkıntılı, indî ve hayalî mülahazalarının da bulunduğunu belirtti. Bedreddin Simâvî ve Fazlullah Esterâbâdî'yi de bunlara örnek olarak zikreden Süleyman Ateş, Peygamber torunları Hasan ile Hüseyin'in peygamber olduklarını ileri süren ünlü Şâir Niyâzî-i Mıs-

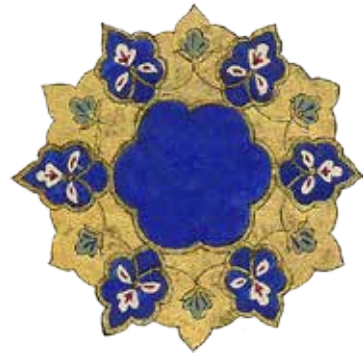

Niyazî-i Mısırî'nin “kendisinin Allah dostu olduğuna kaniyiz ama söyledikleri safsatadır. *Ebc*ed hesabıyla Allah kelamının bir münasebeti yoktur”

rî'nin bu konudaki delilinin de *cifr* hesabına dayandığını, buna muarız gördüğü delilleri ise tevil ettiğini söyledikten sonra Mısırî hakkında “kendisinin Allah dostu olduğuna kaniyiz ama söyledikleri safsatadır. *Ebc*ed hesabıyla Allah kelamının bir münasebeti yoktur” dedi.

Başkalarının keşif ve icatlarını Kur'an'a söyletlenlerin durumunu da ilkesiz bâtinî mâna ara-malarına benzeten Süleyman Ateş, birtakım evirip çevirmelerle Kur'an'da olmayan hayâlî mânalar çıkarma yerine Kur'an'ın gösterdiği hidâyete süluk edip çağı yakalamaya çalışmak gerekir.” dedi. ♦♦

François Déroche ve J. Michael Marx Konferansları

Istanbul 29 Mayıs Üniversitesi 22 Mayıs 2014

François Déroche ve J. Michael Marx

Kuramer, Mushaf tarihi konusunda uzman iki ilim adamını konferans vermek üzere İstanbul'a davet etti. Konuşmacılardan ilki Paris'te École Pratique des Hautes Études'de Tarih ve Filoloji Bilimleri kürsüsü direktörü François Déroche, diğeri Dr. J. Michael Marx'tı.

Déroche, “*Emeviler Döneminde Hat, Metinsel Nakil ve Kontrol*” konulu bir sunum yaptı. İkinci konuşmacı *Berlin-Brandenburgische Akademie der Wissenschaften, Corpus Coranicum* projesi Mushaf tarihi uzmanlarından J. Michael Marx'tı. Onun konuşması da “*Almanya'da Kur'an Araştırmaları ve Bazı Mülâhazalar*” başlığını taşıyordu. “İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi konferans salonundaki program, Üniversite Mütevelli Heyet Başkanı Dr. Tayyar Altıkulaç'ın açılış konuşması ile başladı.

İlk konferans Prof. Dr. **François Déroche** tarafından verildi.

Déroche, teknolojik gelişimin Kur'an'ın erken nüshaları hakkında yeni ipuçları elde etmemize imkân tanıdığını vurguladıktan sonra Arap yazısının Emevî dönemindeki gelişiminden örnekler verdi. Déroche daha sonra Arap yazı-

sının gelişimini anlama noktasında önemli bir rol oynayan İstanbul'daki Türk ve İslâm Eserleri Müzesi'ndeki bir fragmanı tanıttı.

Aynı zamanda Fransız-Alman Coranica Projesi'nde eş-direktörlük de yapmakta olan Déroche özetle şunları söyledi:

“Emevî Devleti'ndeki yöneticiler sınıfının yazılı bir metin olarak Kur'an ile alakadar oldukları konusunda hiç şüpheye yer yoktur. Bazı ayrıntıların abartılmış olması mümkünse de bizim elimizdeki bazı yazmalar, el-Haccâc'ın reformlarının bir parçası olduğu söylenen düzenlemelerle mutabık olan özellikler taşımaktadır. Ayrıca, ıslahat hareketinin siyasi çağrışımları aşikârdır. Yönetici sınıfının Kur'an metni meselesine müdahil olması, hanedanın kudretini ve dinî sorumluluklarını yansıtan nüshaların üretimi için

vazifelendirmede bulunmaları sonucuna yol açmış olabilir.”

Daha sonra Fustat ve Şam kodekslerinin, tarihleri hakkında sağladıkları bilgi ve içerdikleri kronolojik çağrışımlar üzerinde durdu ve özetle şöyle dedi:

“Öte yandan, aynı yazıyla istinsah edilmiş bu Kur’an yazmaları, toplumun birliğine ve kutsal metnin aynılığına vurgu yapar. Kitabın maddi cihetleri ile alakalı seçimler, düzenlenen yazı, yeni yazıya uyarlanan kalem uçları, sayfa boşlukları ve bazı durumlarda tezhip ve süslemeler, estetik ve ideolojik amaçları olan bu değişimleri husule getirmeye yardımcı oldu. Bu önemli dönüşüm, yönetici sınıfın ihtiyaçlarını karşılayan başka gelişmeleri de mümkün kıldı. Bu dönemin Mushaf tarihi, Emevîler’in bu hususta oy-

nadığı rolün yeni bir değerlendirmesini gerekli kılmaktadır.”

İkinci konuşmacı J. Michael Marx’tı. Marx, Almanya’daki Kur’an araştırmaları, özellikle de Mushaf ile ilgili çalışma ve araştırmalar üzerinde durdu. İlk Mushaf nüshalarının toplanıp arşivlenme işinin çok eskilere dayandığını, 19. ve 20. Yüzyılda ise hız kazandığını söyledi. Marx, İkinci Dünya Savaşı öncesinde önemli ölçüde malzeme toplandığını, bunların önemli bir kısmının mikrofilmlerinin çekimi yapılarak arşivlerinin oluşturulduğunu, bunların Berlin-Brandenburg İlimler Akademisi *Corpus Coranicum*’da olduğu gibi bazı özel ve resmi kurum ve müzelerde korunduğunu ifade etti.

Marx daha sonra Berlin-Brandenburg İlimler Akademisi’nin *Corpus Coranicum* projesi hakkında bilgi verdi. ♦♦

Prof. Dr. François Déroche ve Dr. J. Michael Marx, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Konferans Salonundaki konferanslardan sonra aynı günün akşamı Merkez konferans salonunda özel bir dinleyici topluluğuna Mushaf Tarihi ile ilgili iki konferans verdiler.

Prof. Dr. François Déroche’in konuşması “Parisino-Petropolitanus Kodeksi ve Hicâzî Yazılar” başlığını taşıyordu. Dr. J. Michael Marx ise “İngiliz Kütüphanesi’ndeki *En Eski Kur’an Yazması* (Or. 2165) ve *İlgili Fragmanlar: M.S. Sekizinci Yüzyıla Ait Büyük Kodeksin Bir Ön Çalışması*” adlı bir sunum yaptı.

İlk sunumu Prof. Dr. François Déroche yaptı. Fransız-Alman Coranica Projesi’nde de eş-direktörlük yapan Prof. Dr. Déroche *Parisino-Petropolitanus* kodeksinin Fustat’taki Amr Cami-

si’nden başlayan hikayesini özetledikten sonra yazmanın maddi yapısıyla ilgili şunları söyledi:

“Yazma, bugünkü haliyle Kur’an metninin yaklaşık yarısından biraz azını içermektedir. *Parisino-Petropolitanus* kodeksi *beş farklı hattatın birlikte istinsah ettiği* bir nüshadır. Dört müstensihin teşrikimesai yaptıkları gerçeği şüphe götürmemektedir. Beşinci hattatın istinsah ettiği kısmın özellikleri, diğerlerinden o kadar farklıdır ki ben ilk başta bu kısımların başka bir nüshaya ait olması gerektiği sonucuna vardım. Yazmanın Rusya Milli Kütüphanesi’ndeki kıs-

Emevî Devleti'ndeki yönetici sınıfın yazılı bir metin olarak Kur'an ile alakadar oldukları konusunda şüpheye yer yoktur. Ayrıntıların abartılmış olması mümkünse de elimizdeki bazı yazmalar, el-Haccâc'ın reformlarının bir parçası olduğu söylenen düzenlemelerle mutabık özellikler taşımaktadır.

mının “keşfi” fikirlerimi tekrar gözden geçirmeye itti. Bu inceleme sonucu, beşinci hattatın istinsah ettiği kısımların bir zamanlar aynı cildin parçaları olduğu aşikar oldu. *Parisino-Petropolitanus* kodeksinin varakları yaklaşık olarak 330 mm'ye 250 mm boyutlarındadır. Orijinal halinde yaklaşık 210 ya da 220 varak bulunduğunu tahmin ediyoruz; bu da demek ki kodeksin üretiminde 17 ile 18 metre kare arasında bir miktarda kağıt kullanılmıştı.”

Müstensihlerin her birinin yazdıkları kısımları, A'dan E'ye harflerle adlandırarak tanıtan François Déroche hattatlar arasında en az yetenekli olanın E olduğunu, C ve D, özellikle D'nin profesyonel olduğunu, A ve B'nin ise bu iki grubun ortasında yer aldığını ifade etti. Koşmasını metnin noktalanmış özellikleri ile sürdüren Déroche, noktalanmış tek bir harf bile bulunmayan birçok sayfa bulunduğu gibi noktalanmış harflerle dolu tek bir satır da bulunduğu halde, kodeksteki noktalamanın herhangi

bir amaca hizmet ediyor görünmediğini belirtti. Déroche özetle şunları söyledi:

“Beş farklı müstensih'in ortak çalışması olması sayesinde bu kodeks, bize bu erken dönemde yazının kullanımı hakkında karşılaştırmalı bir inceleme yapabilme fırsatını sunmaktadır. Eğer öne sürdüğümüz tarihlendirme - ilk Hicri yılın üçüncü çeyreği (yaklaşık M.S. 670 ile 695 yılları arası) - doğruysa bu, noktalama ve imla dahil olmak üzere yazının, Emevi saltanatının ilk yıllarına kadar Kur'an yazmaları bağlamında, bir takım rivayetlerin resmi mercilerin metin nüshalarının üretimi ve dağıtımı noktasında zaten müdahil olduğunu göstermelerine rağmen, büyük ölçüde ferdi kendi zevk ve tercihlerine bırakıldığı mânasına gelir. Parisino-petropolitanus kodeksinin müstensihlerinden her birisi ziyadesiyle tanınabilen ve ayırt edilebilen bir üsluba sahiptir. Bu, müstensihlerin yazmayı öğrenirken ortak bir repertuar kullanarak eğitim almadıklarını (D istisna) ve de oldukça pahalı bir nüsha olan bu yazmayı satın alanların yazıdaki hattat değişikliklerini önemsemediklerini gösterir. Bu yazma, Kur'anî yazı mefhumunun ortaya çıkışından ve genel olarak Arap yazısının daha kontrollü bir şekilde kullanılmasından önce gelen bir dönemin tanığıdır.”

Prof. Dr. François Déroche'un ardından Dr. Michael Marx sunumunu yaptı. Marx, sunumuna Milâdî Sekizinci Yüzyıla ait büyük kodeks ile ilgili birçok resim kullanarak başladı. Arapçanın Abdülmelik b. Mervan'ın hükmü altında Arap Devleti'nin resmî dili olmasından sonra, İslâm'ın kurucu belgesi olması hasebiyle Kur'an'ın dili ve yazısının bu noktadan sonra dini hayatın ve İslâmî ilimden ayrılmaz hale geldiğini söyleyen Marx, daha sonra, erken dönemlerden

beri Kur'an'ın, müslümanların hayatında merkezi konumda bulunduğunu; bunun en bariz örneğinin içinde Kur'an okunan günlük namazlar olduğunu, erken dönem parşömenlerinin dışında Kur'an metninin 7. yüzyıl papirüslerinde, madeni paralarda, duvar yazılarında ve yazıtlarda karşımıza çıktığını belirtti.

“İlk halifelerden Ebû Bekir ve Osman b. Affân, ilk müslümanlar arasında ortaya çıkmaya başlayan farklı kıraat şekillerini kontrol altında tutmak için önlemler almışlardı. İslâmî kaynaklara nasıl bakarsak bakalım, mevcut nüshalara dair maddi kanıtlar, diğer Arapça metinlerin şekil almasından bile önce ilk iki yüzyıla ait yüksek sayıda yazılı kodekslerin varlığına delalet etmektedir.” diyen Marx “Parşömen nüshaları yedinci yüzyılın ikinci yarısına giden Kur'an, ilk Arapça kitap olarak kabul edilebilir. İngiliz Kütüphanesi'ndeki Or. 2165 kodlu, 121 yaprak ve muhtemelen iki ayrı fragman içeren yazma, Kur'an kodeksinin yaklaşık % 60'ını içeren bir belge olarak karşımıza çıkmaktadır.” dedi.

“Londra Kodeksi'ni Kur'an metninin % 60'ını ihtiva eden kayda değer hacimde ve en eski Kur'an kodekslerinden biri olarak değerlendirmek mümkündür. Görünüşe göre bu kodeks Geç Antik Dönem'in Yunan ve Süryânî kodekslerine benzer bir şekilde üretilmiştir” diyen Marx, Kodeksin Süryânî kodekslerine benzerliğinin, müslümanların geliştirmekte olan dinî kültürünün hâlihazırda mevcut kültürel tekniklerine bağımlı olduğunu gösterdiğini ifade etti.

“Londra kodeksi, paleografisi itibariyle 8. asrın ilk yarısı ile tarihlendirilebilir. Hem âyetleri numaralandırma sistemi ve hem de *kırâat* şekli Suriye bölgesini işaret etmektedir. Londra kodeksi ihtiva ettiği maddi deliller itibariyle insanı

şaşırtabilir, İslâm kaynaklarındaki mevcut *kırâat* şekilleri ve de âyetleri numaralandırma sistemi hakkındaki bilgilerle -mükemmel bir seviyede olmasa da- büyük ölçüde uyumludur.” diyen Micheal Marx, daha sonra bu Kur'an nüshasının özelliklerini anlattı. Buna göre “Nüsha, hüsn-ü hat özellikleri taşımayan bir tarzda yazılmıştır, tezhipten yoksun oluşu, güzel bir Kur'an nüshası yazma ihtiyacından ziyade bir metnin kayıt altına alınması durumuna işaret eder. Kodeksin, her sayfaya 24 satır sığdırabilen profesyonel bir el tarafından üretildiği anlaşılmaktadır. Binaenaleyh Londra kodeksi oldukça gelişmiş, profesyonel ve terkibi pahalıya mal olmuş bir Kur'an metnidir; kodeks –tam olduğu kabul edilecek olursa- yaklaşık 220 foliodur. Beş biofolio her biri yirmi dört tabakalık kâğıt destesinden 22 tane olacak şekilde ayarlanmış olmalıdır. Londra kodeksi belli ölçüde çalışılmıştır. Bu yeterli değildir, çünkü şimdiye kadar yürütülen analiz, İngiliz Kütüphanesi'ndeki Ms. Or. 2165'in 61 foliosuna dayanmaktadır. Kur'an tarihi ile ilgili çalışmalarda hâlâ eksik olan konuların tespiti için, Emevîler öncesi dönemde, *hicâzî* üslupta yazılmış ve aynı derecede eski başka elyazmaları ya da fragmanların çalışılması arzumuzdur” diyerek konuşmasını bitirdi. ♦♦

Çağdaş Dönemde Kur'an'a ve Tefsire Ne Oldu?

KURAMER 05 Haziran 2014

Prof. Dr. Mehmet Paçacı

Kur'an Araştırmaları Merkezi, Prof. Dr. Mehmet Paçacı'nın konferansıyla etkinliklerine devam etti. 5 Haziran'da KURAMER'in kendi salonunda yapılan konuşmanın konusu "Çağdaş Dönemde Kur'an'a ve Tefsire Ne Oldu?" şeklindeydi. Birçok üniversiteden akademisyenin katılımıyla başlayan, sunum ve sorular olmak üzere iki merhaleden oluşan konuşma, sorular ve katkılarla yaklaşık dört saat sürdü.

Paçacı, konuşmasının başında Aydınlanmayla birlikte dünya görüşlerinin köklü bir şekilde değiştiğine işaretler, "Eskiden bilim, dinî geleneklerin sunduğu dünya görüşlerinin belirlediği çerçeve içinde görülüyordu. Ancak Aydınlanmayla birlikte dinî geleneklerin sunduğu çerçeve değişmiş, onun yerini aşkın varlık fikrinin dışlandığı dünya görüşü almıştır" dedi; bilim alanlarının çağdaş dönemle birlikte, din dışı çerçevede üretilen dünya görüşünü meşrulaştırmak için bilgi üretmeye koyulduğunu söyledi.

Paçacı, konuşmasının ilerleyen bölümlerinde, aydınlanmayla birlikte, bilim adamlarının dine bir nesne olarak bakmalarının istendiğini ve İslâm'ın en temel kaynağı olan Kur'an'ın yabancı bir aklın yorumsamasına maruz bırakılması-

nı, dinî gelenekten temel bir kopuş yaşanmış olmasıyla izah etti. "İslâm çağdaşlığı, sadece Kur'an'dan yeni bir gelenek inşa etmeye giriştiğinde, yorumlarında ona öncül veren kaynak on iki asırlık kendi geleneği değil, batısında iki yüz yıl önce oluşmuş dünya görüşü olmuştur" diyen Mehmet Paçacı, konuşmasını aydınlanmacıların istekleri doğrultusunda sonuçlanan tefsirlerden örnekler vererek sürdürdü. "Çağdaşçı Kur'an yorumunun temel öncülleri Fransız Devrimi'nin temel ilkeleri olmuştur" diyen Paçacı, Kur'an'ı yegâne kaynak kabul eden çağdaşlığın kelâm ve fıkıh gibi kural merkezli yorum disiplinlerini de işlevsiz bıraktığı tespitinde bulundu.

Konuşmasında İslâm çağdaşlığının ciddi bir meşruiyet sorunu bulunduğunu vurgulayan

Paçacı, Kur'an'ı arayanların aklına gelmesi gereken ilk yerin, Kur'an'a kuruculuk yapan gelenek olması gerektiğini söyledi. İkinci bölümde katılımcıların soruları ve yaptıkları bazı katkılardan sonra konuşmasını da özetleyen şu tespitlerle bitirdi: “Bize göre günümüz Müslümanlığı, gelenekselcilik ve çağdaşçılık ikileminden geçmişteki üretimleri taklit ederek de yabancı bir kelâmı taklit ederek de kurtulamaz. Onun kurtuluşu, düşünce dünyasının gerçek yurduna, müslümanlığın bedenini oluşturan müslüman cemaate yönelmesi ve *onun gerçek varlıksal sorunlarını temel alan bir kelâm* oluşturabilmesi ile mümkün olabilir. İslâm uygarlığı, farklı farklı yabancı kültürlerle önceki karşılaşmalarında temel kelâmî duruşunu koruyarak, onları görmezlikten gelmeden ama onları içine alarak ve onları dönüştürüp zenginleşerek yoluna devam etmişti. Batı çağdaşlığı ile Müslümanlığın

bu son karşılaşma tecrübesi de eninde sonunda benzer bir kadere doğru evrilecek ve Müslümanlık, insanlık tarihindeki özgün konumuna yeniden oturacaktır.” ♦♦

İslâm çağdaşlığı, sadece Kur'an'dan yeni bir gelenek inşa etmeye giriştiğinde, yorumlarında ona öncül veren kaynak on iki asırlık kendi geleneği değil, batısında iki yüz yıl önce oluşmuş dünya görüşü olmuştur.

Kur'an, Gelenek ve Modern çağ: Günümüzde Kur'ân-ı Kerîm'i Nasıl Anlamalıyız?

KURAMER 03 Temmuz 2014

Prof. Dr. Mustafa Çağrıcı

Kuramer'in, 2014 Ramazan ayı münasebetiyle başlattığı, işadamları ve akademisyenlerin katıldığı iftar programlarının birincisinde konuşmacı Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Öğretim Üyesi ve Kur'an Araştırmaları Merkezi, Nüzûl Ortamı Bilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Mustafa Çağrıcı idi.

03.07.2014 Çarşamba günü gerçekleşen programda Çağrıcı, “*Kur'an, gelenek ve modern çağ: Günümüzde Kur'ân-ı Kerîm'i Nasıl Anlamalıyız?*” konulu bir konuşma yaptı.

Konuşmasına son yıllarda müslüman toplumlarda en acı verici örneklerini gördüğümüz sapmaların ve savrulmaların genellikle Kur'an üzerinden yürütüldüğüne dikkat çekerek başlayan Çağrıcı, özellikle bugün “Kur'ân-ı Kerîm'i nasıl anlamalıyız?” sorusuna verilecek cevabın bütün müslüman toplumlar için hayatî önem taşıdığını belirtti. Çağrıcı'ya göre Kur'ân-ı Kerîm'i doğru anlamının üç şartı olup bunlardan birincisi Kur'an'ın nazil olduğu döneme ait kültürü, yani

devraldığı kültürü, ikincisi Kur'ân-ı Kerîm'in ürettiği kültürü, ilmî ve fikri birikimi bilmektir. Üçüncüsü ise, içinde yaşadığımız çağı, karşı karşıya bulunduğumuz nesnel gerçeklikleri bilmektir.

Geleneği bilmekle onu kutsallaştırmanın ayrı şeyler olduğuna dikkat çeken Mustafa Çağrıcı, onu kutsal otorite yapmanın da yok saymanın da doğru yaklaşımlar olmadığını dile getirdi. Bu gerçekliği dikkate almayan günümüz Selefliliğinin, Kur'an'ı anlamada anakronizme düşerek vahiy çağına hapsolüp Müslümanlığa ve insanlığa zarar veren bir zihin yapısına düştüğünü ifade etti.

İlâhî hitabın bir lafzı, mantûku ve dilsel anlamı, bir de bu mantûk ve anlam içinde saklı mefhumu ve amacı bulunduğunu, mantûk ve anlamın lafzî okumayla, mefhum ve amacın da içinde yaşanan çağın olgularını kavramakla anlaşılacağını, sadece metnin anlamına kilitlenmenin Kur'an'ı kendi tarihsel bağlamı içinde dondurmak olacağını belirten Mustafa Çağrıcı, anlamın sabit olmasına karşılık amacın her zaman dinamik olduğunu kaydetti. Kur'an üzerine yapılacak doğru bir yorumun ancak anlam-amaç birlikteliği ile başarılabileceğini ifade eden ve lafzın anlamını tarihte donduran anlayışın günümüz İslâm dünyasından örnekleri üzerinde duran Çağrıcı, "Ne var ki, İslâm âlimlerinin çoğunluğu 'Mevrid-i nasda içtihadı mesağ yoktur' kuralını, nasların maksatlarını araştırmayı kısıtlayacak şekilde anlamış ve kullanmıştır" dedi.

Konuşmasının ilerleyen bölümlerinde, *tefsir* ve *tevil* ayırımı üzerinde durup tefsirin metnin anlamını, tevilin ise amacını keşfe yöneldiğini belirten Çağrıcı, klasik kaynaklarda "zarûriyât" olarak adlandırılan dinin ana maksatlarına

çağımızda ortaya çıkan eşitlik, hürriyet, çevre, güvenlik gibi yeni değerlerin de katılması gerektiğini ifade etti.

Kur'an'ı anlamada âyetlerin lafzî mânası yanında amacın ve Kur'an'ın hedeflediği yüksek ah-lâkî değerlerin de gözetilmesi gerektiğine vurgu yapıp, Kur'an'ı böyle bir perspektiften okumaya çağımızda daha çok ihtiyaç olduğunu dile getirdi ve bunu izah sadedinde kölelik ve kadın haklarıyla ilgili âyetlerden örnekler vererek konuşmasını tamamladı. ♦♦

İslâm âlimlerinin çoğunluğu
'Mevrid-i nasda içtihadı
mesağ yoktur' kuralını, nasların
maksatlarını araştırmayı
kısıtlayacak şekilde anlamış ve
kullanmıştır.

Din ve Şeriat

KURAMER 09 Temmuz 2014

Prof. Dr. İlhami Güler

Kuramer, 2014 yılı İftar Programlarının ikincisini 16.07.2014 Çarşamba günü gerçekleştirdi. Programda Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğretim üyesi ve merkez yazarlarımızdan Prof. Dr. İlhami Güler “Din ve Şeriat” konulu bir konuşma yaptı.

İlhami Güler konuşmasına “ed-dîn” kelimesinin anlamı ve din geleneğinin ana umdeleri üzerinde durarak başladı. Allah’ın insanlığın tarihine yansıyan buyruk ve ilkelerinin din, bu dinin toplumsal formasyonunun ise şeriat olduğunu ifade eden Güler, dinin sabitelere, değişmez temel niteliklere ve ilkelere; şeriatın ise dinamizm, gelişmeye açık oluşa ve değişkenliğe karşılık geldiğini söyledi ve dinin tarihî süreçteki rolü ve konumu üzerinde değerlendirmelerde bulundu. Konuşmasına Batı düşünce tarihiyle dinî düşünce tarihinin karşılaştırmasını yaparak devam eden Güler, Batı düşünce tarihinin felsefî bir temele oturduğunu, dinî düşüncenin ise önce mitolojik bir arka plana sahip olduğunu, Miladî 400’lü yıllarla birlikte teolojik bir dil kullanmaya başladığını söyledi. Güler’e göre, Hz. İsa’ya kadar felsefe ve mitoloji ön plandaydı. Felsefe ‘Bu nedir ve nasıl oluyor?’ sorusuna cevap arıyor, dinî düşünce ise varlığı ‘niçin?’ sorusu üzerinden anlamlandırıyor. “Niçin ?” sorusunun cevabı metafiziktir. Bu öğretiden sonra teolojik düşün-

ce oluştu ve teolojik düşünme biçimi Batı’da 16. yüzyıla kadar sürdü. Bundan sonra İslâm’ın da etkisiyle felsefî düşünce yeniden filizlendi; sonra bilimsel düşünce doğdu. Ardından da keşif ve icatlarla kapitalizm geldi. Güler, böylece kilisenin kötü bir şekilde temsil ettiği hakikatin gidecek kaybolduğunu dile getirdi.

Konuşmasının ilerleyen bölümünde, İslâm coğrafyasının düşünce tarihine değinen Güler, Kur’an’da hem felsefî üslubun hem de vaaz/tebliğ üslubunun birlikte var olduğunu belirtti. Bu dengeli üslupla birlikte mucize ve harikadeliliğin son bulduğunu, bunun yerine Kur’an’ın mucize olarak doğayı ikame ettiğini, Kur’an’da evrenin bir ölçüye göre (kader) yaratıldığının söylenmesinin, tabiattaki nedenselliğe vurgu için olduğunu ifade etti.

“İşte Mutezile ekolü Kur’an’ın bu mesajını iyi anlamış ve bir adım daha ileri götürmüştü. Fıkıh da bu çabaya katılmıştı. Bu “ehl-i rey” damarıydı” diyen İlhami Güler, “Bu anlama biçimi

ergin/yetişkin anlama biçimiydi. Bunlar reşitçe, anlamlı sözler söylediler ve hükümler koydular. Bu anlayışın karşısında “ehl-i hadis, ehl-i eser” damarı vardı. Bunlar, söylenmiş sözü mutlaklaştırdıkları için yeniden söz söylemeyi zâit saydılar” dedi.

İslâm düşüncesinin felsefi boyutu fazla gelişme ve “bilim” boyutuna evirilemese de kullandığı teolojik dilin ve öğretinin XIII. Yüzyıla kadar etkinliğini sürdürdüğünü ve bu konuda hıristiyan düşünceden çok üstün durumda olduğunu ifade eden Güler, İslâm düşüncesinin sonraki aşamada bu etkinliğini kaybettiğini ve kendisini tekrarlamaya başladığını dile getirdi. Güler’e göre, artık bu safhadan sonra müslümanlar, Batı’ya meydan okumayı bırakarak kendi varlıklarını koruma kaygı ve mücadelesine giriştiler; XIX. Yüzyılda ne olup bittiğini anlamaya başladıklarında ise iş-işten geçtiğini, artık alt yapısını da üst yapısını da Batı’nın kurduğu bir evde kiracı durumunda kaldıklarını görmüş oldular.

İlhami Güler konuşmasını, eserleri ve fikirleriyle kendisini heyecanlandıran Muhammed İkbâl, Fazlurrahman, Muhammed Âbid Câbirî, Roger Garaudy, Muhammed Arkoun ve Tâhâ Abdurrahman gibi Batı’da olup bitene teslim olmadan İslâm düşüncesini bu atıl durumdan kurtarmak için kafa yoran, projeler üreten ve bu konuda eserler veren bazı aydın ve ilim adamlarının çalışma ve fikirlerinden söz ederek tamamladı. ♦♦

Din, sâbitelere, değişmez temel niteliklere ve ilkelere;
Şeriat ise dinamizme,
gelmeye, açık oluşa ve
değişkenliğe karşılık gelir.

İslâm Öncesi Kabile Asabiyesi ve Günümüze Yansımaları

KURAMER 16 Temmuz 2014

Prof. Dr. Adem Apak

2014 yılı Kuramer İftar Programlarının sonuncusu 16.07. 2014 Çarşamba günü gerçekleşti. Programın konuşmacısı Uludağ Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Öğretim Üyesi ve Merkez yazarlarından Prof. Dr. Adem Apak, konu da “İslâm Öncesi Kabile Asabiyesi ve Günümüze Yansımaları” idi.

Konuşmasına *asabiyet* kelimesinin sözlük ve terim anlamını izah ederek başlayan Adem Apak, asabiyetin, kişinin (özellikle baba tarafından) akrabasını, yani asabesini yardıma çağırması neticesinde, onların ister haklı ister haksız olsun, rekabet ettiği kişi ve gruplara karşı çağrı sahibiyle birlikte hareket etmesini sağlayan birlik ve dayanışma ruhu olduğunu ifade etti. “Arap kabile sisteminde farklı soydan gelenlerin de kabilenin nesibine dâhil edildiği dikkate alındığında, asabiyetin, “aynı soya mensup olanların birbiriyle dayanışması” şeklinde tanımlanması eksik bir tarif olur” diyen Apak, asabiyeyi “hakikatte nesepi bir olsun veya olmasın, kabile üyelerinin kendilerinin bir asılda birleştiklerine inanmaları sonucunda, onların her şartta birbirlerine destek

olmalarını sağlayan manevî güç ve dayanışma duygusu” diye tanımladıktan sonra, “Asabiyette aslolan kriter, biyolojik değil, psikolojiktir; yani yakınlık gerçek akrabalık yerine akraba olduğuna inanmayla gerçekleşmektedir.” dedi.

“Kabile, kadîm insan topluluklarının yaşadıkları ve tanıdıkları en önemli içtimaî görünümdür. Asabiyet ise kabilenin bütünlüğünü ayakta tutan ana unsur, kısacası toplumsal nizamın esasıdır” diyen Apak’a göre, kabile asabiyeti günümüzdeki aşırı kavmiyetçiliğin (ırkçılık) belli bazı yönlerini yansıtır. Çünkü kavmiyetçilik, kendi ırkına taassup derecesinde bağlı olmayı, ırkının diğer ırklardan mutlak olarak üstün olduğuna inanmayı gerektirir. Kabile asabiyetinde de benzer bir inanç söz konusudur. Hem asabiyette hem de

ırkçılıkta asıl çıkış noktası nesep (soy), yani kan bağıdır. Böyle olunca, aralarında belli farklılıklar, hatta çelişkiler bulunsa da asabiyeti bir yönüyle ırkçılığın ilk basamağı ya da bir çeşidi olarak değerlendirmek mümkündür.

“Kabile asabiyeti varlığını iki unsurdan alır; birincisi kabile üyelerinin aynı soydan geldiklerine inanmaları, diğeri ise kabilenin ortak menfaattir. Bu iki hayatî sebep kabile üyelerinin her şartta birleşmelerine, kabileleri lehine ferdiyetçiliklerinden vazgeçmelerine ve kabileleri adına taassupta bulunmalarına sebep olur” diyen Apak’a göre asabiye fikri, siyasî ve hukukî alanlardaki otorite boşluğunu doldurmakta, kabile fertlerinin mal, can ve ırz güvenliğini de sağlayan bir rol üstlenmektedir. Çünkü kabile asabiyeti, kabile mensuplarını manevî/sanal bir daire içinde toplayıp, üyelerine mensubiyet şuru vererek onlara bağlılık ruhu kazandırır. Kabilde yaşayan her fert, kendisinin bütün bir cemaatten mesul olduğu bilincine ulaşır, aynı şekilde bir bütün olarak kabile topluluğu da kendine bağlı fertlerden her birinin sorumluluğunun idraki içinde olur. “Kabile asabiyesinde *ben* yerine *biz* duygusu esastır. Bu durum, kişinin uğrunda yaşadığı bir ideale bağlılık şuurunun da temelini oluşturu-

rur. Asabiyeti kutsal hale getiren ve onu bilgiden inanç boyutuna yükselten de onun bu özelliğidir. Çağdaş dünyada da insanların uğrunda her türlü fedakârlığı göze aldığı mezhep, siyasî parti, ideoloji, devlet, vatan-millet bağlılığı, hayatın gayesi olan ve adına kan akıtılan kutsal değerler arasında yer almaktadır.” diyen Apak İbn Haldun, İzzet Derveze ve Câbirî’nin bu konudaki görüşlerini aktardı. Apak daha sonra asabiyet anlayışının günümüzde farklı şekillerde tezahürleri ve Arap ve İslâm dünyasına yansımaları üzerinde durdu ve buna dair çeşitli örnekler vererek konuşmasını tamamladı. ♦♦

Çağdaş dünyada da insanların uğrunda her türlü fedakârlığı göze aldığı mezhep, siyasî parti, ideoloji, devlet, vatan-millet bağlılığı; hayatın gayesi olan ve adına kan akıtılan kutsal değerler arasında yer almaktadır.

أُولَئِكَ يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَأَهُمْ لَهَا سَابِقُونَ

Kur'ân-ı Kerîm

Kısıklı Cad., Haluk Türksöy Sok., No: 4 Kat: 2
34662 Üsküdar/İstanbul Tel.: +90 216 474 08 60
info@kuramer.com | www.kuramer.com